

Tư Bản: Một phê phán còn dang dở

1. Phân tích mấu chốt của các lý thuyết về giá trị thặng dư

Vào tháng 8 năm 1861, Marx lại công hiến hết mình cho tác phẩm phê phán kinh tế chính trị, làm việc với cường độ cao đến mức vào tháng 6 năm 1863, ông đã điền vào 23 cuốn sổ tay lớn về sự chuyển hóa tiền thành tư bản, về tư bản thương mại, và trên hết là về các lý thuyết khác nhau mà các nhà kinh tế đã cố gắng giải thích về giá trị thặng dư.[1] Mục đích của ông là hoàn thành Đóng góp vào Phê phán Kinh tế Chính trị, phần được coi là phần đầu tiên trong kế hoạch của ông. Cuốn sách xuất bản năm 1859 có một chương đầu tiên ngắn gọn, "Hàng hóa", phân biệt giữa giá trị sử dụng và giá trị trao đổi, và chương thứ hai dài hơn, "Tiền, hoặc Lưu thông giản đơn", đề cập đến các lý thuyết về tiền như một đơn vị đo lường. Trong lời nói đầu, Marx nêu rõ: 'Tôi xem xét hệ thống kinh tế tư sản theo thứ tự sau: tư bản, địa tô, tiền công - lao động; nhà nước, ngoại thương, thị trường thế giới.' [2]

Hai năm sau, kế hoạch của Marx vẫn không thay đổi: ông vẫn dự định viết sáu cuốn sách, mỗi cuốn sẽ viết về một trong những chủ đề mà ông đã liệt kê vào năm 1859 [3]. Tuy nhiên, từ mùa hè năm 1861 đến tháng 3 năm 1862, ông đã viết một chương mới, 'Tư bản tổng quát', mà ông dự định sẽ trở thành chương thứ ba trong kế hoạch xuất bản của mình. Trong bản thảo chuẩn bị số 5 trong số 23 cuốn ghi chép đầu tiên do ông biên soạn vào cuối năm 1863, ông tập trung vào quá trình sản xuất tư bản và đặc biệt hơn là về: 1) sự chuyển hóa tiền thành tư bản; 2) giá trị thặng dư tuyệt đối; và 3) giá trị thặng dư tương đối. [4] Một số chủ đề này, đã được đề cập trong Grundrisse, giờ đây đã được đặt ra với độ chính xác và phong phú hơn về mặt lý luận.

Những vấn đề kinh tế khổng lồ đã được giảm nhẹ, chúng là những thứ đã đeo bám ông trong nhiều năm và điều này đã cho phép Marx dành nhiều thời gian hơn cho việc nghiên cứu của mình và đạt được những tiến bộ trong lý thuyết đáng kể. Vào cuối tháng 10 năm 1861, ông viết cho Engels rằng "hoàn cảnh hiện tại cuối cùng đã cho phép [ông] ít nhất đã có được nền tảng vững chắc dưới đôi chân của mình một lần nữa". Công việc của ông cho tờ New-York Tribune đảm bảo cho ông kiếm được "hai bảng một tuần"[5]. Ông cũng đã ký một thỏa thuận với Die Presse. Trong hơn một năm qua, ông đã "cầm chắc mọi thứ mà chưa thực sự đưa nó vào đóng cọc nó"[Ý nói Marx vẫn chưa viết về nó] và hoàn cảnh của ông đã khiến vợ ông suy sụp nghiêm trọng. Nhưng giờ đây, 'lời hứa hai lần' hứa hẹn sẽ 'chấm dứt sự tồn tại khó khăn của gia đình ông' và cho phép ông 'hoàn thành cuốn sách của mình'.

Tuy nhiên, vào tháng 12, ông nói với Engels rằng ông đã bị buộc phải rời IOU vì những người bán thịt và bán tạp hóa, và khoản nợ của ông với các chủ nợ lên tới một trăm bảng Anh.[6] Vì những nỗi lo lắng này, nên nghiên cứu của ông đang tiến hành một cách chậm rãi: 'Hoàn cảnh của tôi vẫn đang tiếp diễn như chúng vốn đã diễn ra, vậy nên thật sự rất

khó để đưa [các] vấn đề lý thuyết kết thúc nhanh chóng. Nhưng ông đã thông báo cho Engels rằng trong cuốn sách tiếp theo, "Điều được giả định sẽ là một hình thức phổ biến hơn nhiều, và các phương pháp được đưa ra sẽ ít bằng chứng hơn nhiều so với trong Phần I".[7]

Trong bối cảnh đầy kịch tính này, Marx đã cố gắng vay tiền từ mẹ mình, cũng như từ những người thân khác và nhà thơ Carl Siebel [1836 - 1868]. Trong một lá thư gửi cho Engels sau đó vào tháng 12, ông giải thích rằng đây là những nỗ lực để tránh việc liên tục 'quấy rầy' ông. Tuy nhiên nhưng nỗ lực đã không có kết quả. Thỏa thuận với Die Presse cũng không có kết quả, vì họ chỉ in (và trả tiền cho) một nửa số bài báo mà ông gửi cho họ. Trước những lời chúc tốt đẹp nhất của người bạn cho năm mới, ông đã tâm sự rằng nếu mọi chuyện trở nên "giống như cũ" thì ông sẽ "sớm giao nó cho quý dữ" [8]. [Ý nói cuộc sống những năm cũ vừa qua của Marx đã quá khó khăn].

Mọi chuyện còn diễn biến theo chiều hướng tồi tệ hơn khi tờ New-York Tribune, đối mặt với những hạn chế tài chính liên quan đến Nội chiến Hoa Kỳ, đã phải cắt giảm số lượng phóng viên nước ngoài của mình. Bài báo cuối cùng của Marx cho tờ báo này xuất hiện vào ngày 10 tháng 3 năm 1862. Kể từ đó, ông phải làm mà không có nguồn thu nhập chính kể từ mùa hè năm 1851. Cùng tháng đó, chủ nhà của ngôi nhà của ông đã đe dọa sẽ có hành động để thanh toán các khoản nợ tiền thuê nhà, và ông đã nói với Engels rằng ông sẽ bị 'kiện bởi tất cả và những việc lật vật'. [9] Và ông nói thêm ngay sau đó: "Tôi không hài lòng lắm với cuốn sách của mình, vì công việc thường bị trì hoãn, tức là bị đình chỉ, trong nhiều tuần liên tục bởi những xáo trộn trong nhà." [10].

Trong thời kỳ này, Marx đã đưa ra một lĩnh vực nghiên cứu mới: Các lý thuyết về giá trị thặng dư. [11] Đây được lên kế hoạch trở thành phần thứ năm [12] và là phần cuối cùng của chương thứ ba khá dài nói về 'Tư Bản Tổng Quát'. Hơn mười cuốn sổ ghi chép, Marx đã mổ xẻ tỉ mỉ cách các nhà kinh tế học lớn xử lý câu hỏi giá trị thặng dư như thế nào; ý tưởng cơ bản của ông là "tất cả các nhà kinh tế đều mắc lỗi khi xem xét giá trị thặng dư, ở dạng thuần túy của nó, không phải như vậy mà phải là ở các dạng cụ thể của lợi nhuận và tiền thuê nhà".[13]

Trong Notebook VI, Marx bắt đầu từ một bài phê phán các nhà Vật lý. Trước hết, ông công nhận họ là 'cha đẻ thực sự của kinh tế chính trị hiện đại',[14] vì chính họ là người 'đặt nền móng cho việc phân tích sản xuất tư bản chủ nghĩa' [15] và tìm kiếm nguồn gốc của giá trị thặng dư không nằm trong 'phạm vi lưu thông' - trong năng suất của tiền, như những người theo chủ nghĩa trọng thương nghĩ - nhưng trong 'lĩnh vực sản xuất', thì họ hiểu "nguyên tắc cơ bản rằng chỉ có lao động mới có năng suất tạo ra giá trị thặng dư" [16]. Mặt khác, bị cho rằng "lao động nông nghiệp" là "lao động sản xuất duy nhất"[17], họ quan niệm "địa tô" là "hình thức duy nhất của giá trị thặng dư"[18]. Họ giới hạn phân tích của mình trong ý tưởng rằng năng suất của đất cho phép con người sản xuất "không quá đủ để khiến cho anh

ta tồn tại"[19]. Khi đó, theo lý thuyết này, giá trị thặng dư xuất hiện như một "món quà của tự nhiên".[20]

Trong nửa sau của Notebook VI, và trong hầu hết Notebook VII, VIII và IX, Marx tập trung vào Adam Smith. Ông không chia sẻ quan điểm sai lầm của các nhà bác học rằng "chỉ có một loại lao động cụ thể nhất định - lao động nông nghiệp - tạo ra giá trị thặng dư"[21]. Thật vậy, trong mắt Marx, một trong những công lao lớn nhất của Smith là đã hiểu rằng, trong quá trình lao động đặc biệt của xã hội tư sản, nhà tư bản 'chiếm đoạt mà không phải trả giá, và tư bản là một phần của lao động sống'[22]; hoặc một lần nữa, rằng "nhiều lao động hơn được đổi lấy ít lao động hơn (theo quan điểm của người làm thuê), ít lao động hơn được đổi lấy nhiều lao động hơn (theo quan điểm của nhà tư bản)". [23] Tuy nhiên, hạn chế của Smith là ông đã không phân biệt được "giá trị thặng dư như vậy" với "các hình thức cụ thể mà nó giả định trong lợi nhuận và tiền thuê" [24]. Ông đã tính toán giá trị thặng dư không liên quan đến phần tư bản mà nó phát sinh, mà là "phần thặng dư trên tổng giá trị của tư bản ứng trước"[25], bao gồm cả phần mà nhà tư bản bỏ ra để mua nguyên vật liệu thô.

Marx đã viết rất nhiều những suy nghĩ này trong thời gian ba tuần ở lại với Engels ở Manchester vào tháng 4 năm 1862. Khi trở về, ông báo cáo với Lassalle:

Cuốn sách của tôi sẽ không hoàn thành trong hai tháng nữa. Trong năm qua, để giữ cho bản thân không bị đuối, tôi đã phải thực hiện một vụ bỏ rơi tác phẩm đáng khinh bỉ nhất và thường xuyên mất hàng tháng trời mà không thể thêm một dòng nào vào 'vật'. Và cũng có một điều kỳ quặc đó là tôi đã tìm thấy lỗi với về những điều tôi đã viết tuy nhiên tôi đã không xem xét chúng trong một tháng, vì vậy tôi phải sửa chúng hoàn toàn.[26]

Marx kiên quyết tiếp tục công việc và cho đến đầu tháng 6 mở rộng nghiên cứu của mình cho các nhà kinh tế học khác như Germain Garnier [1754 - 1821] và Charles Ganilh [1758 - 1836]. Sau đó, ông đi sâu hơn vào câu hỏi về lao động có năng suất và lao động không năng suất, một lần nữa tập trung đặc biệt vào Smith, người, mặc dù chưa rõ ràng về một số khía cạnh, nhưng ông đã rút ra sự khác biệt giữa hai khái niệm. Theo quan điểm của nhà tư bản, lao động sản xuất

là lao động tiền lương, được trao đổi với phần [...] của tư bản chỉ ra tiền lương, không chỉ tái sản xuất phần tư bản này (hoặc giá trị sức lao động của chính nó), mà còn tạo ra giá trị thặng dư cho nhà tư bản. Do đó hàng hoá hoặc tiền tệ chỉ được chuyển hoá thành tư bản, được sản xuất ra dưới dạng tư bản. Chỉ có lao động làm công ăn lương mới có hiệu quả sản xuất ra tư bản.[27]

Mặt khác, lao động không có năng suất là "lao động không được trao đổi bằng tư bản mà trực tiếp bằng doanh thu, tức là bằng tiền công hoặc lợi nhuận"[28]. Theo Smith, hoạt động của các chủ quyền - và của các sĩ quan pháp lý và quân đội xung quanh họ - không tạo ra

giá trị gì và về mặt này có thể so sánh với nhiệm vụ của những người nội trợ. Marx đã chỉ ra rằng điều này là ngôn ngữ của một giai cấp tư sản ‘vẫn còn cách mạng’, chưa ‘chịu sự chi phối của toàn bộ xã hội, nhà nước, v.v.’ [Tư bản không hợp tác với nhà nước]

những nghề nghiệp lừng lẫy và lâu đời - chủ quyền, thẩm phán, sĩ quan, linh mục, v.v. - với tất cả các hệ tư tưởng cũ mà họ phát triển, những người viết thư, giáo viên và mục sư, từ quan điểm kinh tế được đặt ngang hàng như một bày tay sai và tay sai của chính họ được duy trì bởi giai cấp tư sản và những của cải nhân rồi - giới quý tộc có đất và các nhà tư bản nhân rồi.[29]

Trong Notebook X, Marx đã chuyển sang một phân tích chặt chẽ về François Quesnay's [1694 - 1774] *Tableau économique*. [30] Ông ca ngợi tác phẩm như bầu trời, mô tả nó như là "một quan niệm cực kỳ tuyệt vời, không thể nghi ngờ được và rực rỡ nhất mà nền kinh tế chính trị đã từng có, cho đến khi kinh tế chính trị phải chịu trách nhiệm cho nó". [31]

Trong khi đó, hoàn cảnh kinh tế của Marx lại rơi vào cảnh khốn đốn. Vào giữa tháng 6, ông viết cho Engels: 'Mỗi ngày vợ tôi nói rằng cô ấy ước cô ấy và những đứa trẻ được an toàn trong nắm mồ của họ sau khi chết, và tôi thực sự không thể trách cô ấy, vì những sỉ nhục, dằn vặt và cảnh giác mà một người phải trải qua. Một tình huống thực sự không thể diễn tả được.' Vào tháng 4, gia đình này đã phải cầm đồ lại tất cả tài sản mà họ mới đòi được từ văn phòng cho vay. Hoàn cảnh quá ngặt nghèo nên Jenny quyết định bán một số cuốn sách từ thư viện cá nhân của chồng - mặc dù bà không tìm được ai muốn mua chúng.

Tuy nhiên, Marx đã cố gắng ‘làm việc chăm chỉ’ và vào giữa tháng 6 đã bày tỏ sự hài lòng với Engels: “Thật kỳ lạ khi nói rằng chất xám của tôi hoạt động tốt hơn trong bối cảnh nghèo đói xung quanh nhiều năm qua”. [32] Tiếp tục nghiên cứu của mình, ông đã biên soạn các Notebook XI, XII và XIII trong mùa hè; những cuốn note tập trung vào lý thuyết về tiền thuê nhà, mà ông đã quyết định đưa vào "một chương bổ sung" [33] trong văn bản mà ông chuẩn bị xuất bản. Marx đã xem xét một cách phê phán các ý tưởng của Johann Rodbertus [1805 - 1875], sau đó chuyển sang phân tích sâu rộng các học thuyết của David Ricardo [1772 - 1823]. [34] Phủ nhận sự tồn tại của địa tô tuyệt đối, Ricardo chỉ cho phép một địa điểm chỉ dành cho địa tô chênh lệch liên quan đến độ phì nhiêu và vị trí của đất đai. Theo lý thuyết này, địa tô là một phần thừa: nó không thể là gì hơn, bởi vì điều đó sẽ mâu thuẫn với "khái niệm giá trị tương đương với một lượng thời gian lao động" [35] của Ricardo; nó khiến ông sẽ phải thừa nhận rằng nông sản liên tục được bán cao hơn số tiền trồng trọt bỏ ra, mà ông ta đã tính bằng tổng số vốn ứng trước và lợi nhuận bình quân [36]. Ngược lại, quan niệm của Marx về địa tô tuyệt đối quy định rằng “trong những hoàn cảnh lịch sử nhất định [...] tài sản đất đai thực sự làm tăng giá nguyên vật liệu thô”. [37]

Trong cùng một bức thư gửi cho Engels, Marx viết rằng đó là "một phép lạ thực sự" khi ông ấy "có thể tiếp tục với việc viết lý thuyết của [ông ấy] đến mức độ như vậy" [38]. Chủ nhà của Marx lại đe dọa tống, trong khi những người thợ buôn bán mà ông đang mắc nợ

nói về các điều khoản khấu trừ và khởi kiện ông. Một lần nữa, ông đã phải tìm đến Engels để được giúp đỡ, tâm sự rằng nếu không có vợ và các con, ông sẽ "thà dọn đến một ngôi nhà hoang còn hơn là liên tục bóp hầu bao".[39]

Vào tháng 9, Marx đã viết thư cho Engels rằng ông có thể sẽ nhận được một công việc "trong một văn phòng đường sắt" trong năm mới.[40] Vào tháng 12, ông nhắc lại với Ludwig Kugelmann [1828 - 1902] rằng mọi thứ đã trở nên tuyệt vọng đến mức ông đã 'quyết định trở thành một "người thực tế"; tuy nhiên, điều đó đã không xảy ra. Marx viết với lời châm biếm điển hình của mình: "May mắn - hay có lẽ tôi nên nói không may? - Tôi không nhận được công việc vì chữ viết xấu." [41] Trong khi đó, vào đầu tháng 11, ông đã tâm sự với Ferdinand Lassalle [1825 - 1864] rằng ông đã bị buộc phải đình chỉ công việc' trong khoảng sáu tuần 'nhưng đó là "tiếp tục [...] với sự gián đoạn'. "Tuy nhiên," ông nói thêm, "chắc chắn rằng mình sẽ đưa ra kết luận sớm hơn." [42]

Trong khoảng thời gian này, Marx đã điền vào hai cuốn sổ khác, XIV và XV, với những phân tích phê phán sâu rộng về các nhà lý thuyết kinh tế khác nhau. Ông lưu ý rằng Thomas Robert Malthus [1766 - 1834], người mà giá trị thặng dư bắt nguồn 'từ thực tế là người bán bán hàng hóa cao hơn giá trị của nó', thể hiện sự quay trở lại quá khứ trong lý thuyết kinh tế, vì ông thu được lợi nhuận từ việc trao đổi hàng hóa. [43] Marx buộc tội James Mill [1773 - 1836] hiểu sai phạm trù giá trị thặng dư và lợi nhuận; làm nổi bật sự nhầm lẫn của Samuel Bailey [1791 - 1870] trong việc không phân biệt được giữa thước đo nội tại của giá trị và giá trị của hàng hóa; và cho rằng John Stuart Mill [1806 - 1873] đã không nhận ra rằng 'tỷ suất giá trị thặng dư và tỷ suất lợi nhuận' là hai đại lượng khác nhau, đại lượng không chỉ được xác định bởi mức tiền công mà còn bởi những nguyên nhân khác không trực tiếp quy ra cho nó.[44]

Marx cũng đặc biệt chú ý đến nhiều nhà kinh tế học phản đối lý thuyết Ricardian, chẳng hạn như nhà xã hội chủ nghĩa Thomas Hodgskin [1787 - 1869]. Cuối cùng, ông xử lý văn bản ẩn danh Doanh thu và Nguồn vốn của nó - theo quan điểm của ông, một ví dụ hoàn hảo về 'kinh tế học thô tục', được dịch sang ngôn ngữ 'học thuyết' nhưng 'xin lỗi' là 'quan điểm của bộ phận cầm quyền, tức là các nhà tư bản'. [45] Với việc nghiên cứu cuốn sách này, Marx đã kết luận phân tích của mình về các lý thuyết về giá trị thặng dư do các nhà kinh tế hàng đầu trong quá khứ đưa ra và bắt đầu xem xét tư bản thương mại, hay tư bản không tạo ra nhưng phân phối giá trị thặng dư. [46] Cuộc luận chiến chống lại 'tư bản sinh lãi' có thể 'sánh ngang với chủ nghĩa xã hội', nhưng Marx không có thời gian cho 'nhiệt tâm cải cách' không 'đụng chạm đến sản xuất tư bản thực tế' mà 'chỉ tấn công một trong những hậu quả của nó'. Marx suy nghĩ ngược lại:

Sự khách quan hóa hoàn toàn, sự đảo ngược và sự biến dạng của tư bản như là tư bản sinh lãi - tuy nhiên, bản chất bên trong của phương thức sản xuất tư bản chủ nghĩa, [sự biến dạng] của nó, chỉ xuất hiện ở dạng dễ sờ thấy nhất - là tư bản sinh ra 'lãi kép'. Nó xuất hiện như một Moloch đòi hỏi cả thế giới như một vật hy sinh thuộc

về nó, những yêu cầu chính đáng, phát sinh từ chính bản chất của nó, tuy nhiên không bao giờ được đáp ứng và luôn thất vọng trước một số phận bí ẩn.[47]

Marx tiếp tục cùng một suy nghĩ:

Do đó, lãi suất, không phải lợi nhuận, dường như là việc tạo ra giá trị phát sinh từ tư bản [... và] do đó, nó được coi là doanh thu cụ thể do tư bản tạo ra. Đây cũng là hình thức mà nó được quan niệm bởi các nhà kinh tế học thô tục. [...] Tất cả các liên kết trung gian đều bị xóa bỏ, và bộ mặt tôn nghiêm của tư bản, cũng như khái niệm về sự tôn sùng bản, đã hoàn thành. Hình thức này nhất thiết phải phát sinh, bởi vì khía cạnh pháp lý của tài sản được tách ra khỏi khía cạnh kinh tế của nó và một phần của lợi nhuận dưới danh nghĩa là tiền lãi được tích lũy vào tư bản, tự nó tách biệt hoàn toàn khỏi quá trình sản xuất, hoặc cho chủ sở hữu tư bản. Nhà kinh tế thô tục muốn đại diện cho tư bản như một nguồn giá trị độc lập, một nguồn tạo ra giá trị, hình thức này tất nhiên là một món quà trời cho, một hình thức mà nguồn lợi nhuận không còn được nhận biết và là kết quả của quá trình tư bản hóa - bị tách rời, từ chính quá trình - có được sự tồn tại độc lập. Trong M-C-M 'một liên kết trung gian vẫn được giữ lại. Trong M-M ', chúng ta có hình thức tư bản khó hiểu, là sự đảo ngược và duy vật hóa cực đoan nhất của quan hệ sản xuất. [48]

Sau các nghiên cứu về tư bản thương mại, Marx chuyển sang giai đoạn thứ ba của các bản thảo kinh tế năm 1861-1863. Điều này bắt đầu vào tháng 12 năm 1862, với phần về " tư bản và lợi nhuận" trong Notebook XVI mà Marx chỉ ra là "chương thứ ba" [49]. Ở đây Marx đã vẽ ra một phác thảo về sự phân biệt giữa giá trị thặng dư và lợi nhuận. Trong Notebook XVII, cũng được biên soạn vào tháng 12, ông quay lại câu hỏi về tư bản thương mại (theo những phản ánh trong Notebook XV) [50] và sự luân chuyển của tiền trong quá trình tái sản xuất tư bản chủ nghĩa. Vào cuối năm, Marx đưa cho Kugelmann một báo cáo tiến độ, thông báo cho ông ta biết rằng 'phần thứ hai', hay 'phần tiếp theo của phần đầu tiên', một bản thảo tương đương với 'khoảng 30 tờ in' cuối cùng là " hoàn thành". Bốn năm sau lược đồ đầu tiên, trong Đóng góp vào phê phán kinh tế chính trị, Marx giờ đã xem xét lại cấu trúc công trình dự kiến của mình. Ông nói với Kugelmann rằng ông đã quyết định một cái tên mới cho sách và ông đã sử dụng tên Tư Bản lần đầu tiên, và cái tên mà ông đã sử dụng vào năm 1859 sẽ là "chỉ đơn thuần là phụ đề".[51] Nếu không thì ông vẫn tiếp tục làm việc theo đúng kế hoạch ban đầu. Những gì ông định viết sẽ là "chương thứ ba của phần đầu tiên, cụ thể là Tư bản tổng quát" [52] . Tập trong giai đoạn chuẩn bị cuối cùng sẽ chứa "cái mà người Anh gọi là" các nguyên tắc của kinh tế chính trị ". Cùng với những gì ông đã viết trong phần 1859, nó sẽ bao gồm những gì là 'tinh hoa' nhất trong lý thuyết kinh tế của ông. Trên cơ sở các yếu tố mà ông chuẩn bị công khai, ông nói với Kugelmann, một phần tiếp theo '(có lẽ ngoại trừ mối quan hệ giữa các hình thức nhà nước khác nhau và các cấu trúc kinh tế khác nhau của xã hội) có thể dễ dàng được theo đuổi".

Marx nghĩ rằng ông sẽ có thể tạo ra một “ấn bản tốt” [53] của bản thảo trong năm mới, sau đó ông dự định sẽ đích thân mang nó đến Đức. Sau đó, ông dự định "kết thúc phần trình bày về tư bản, cạnh tranh và tín dụng". Trong cùng một bức thư gửi Kugelmann, ông đã so sánh các phong cách viết trong văn bản xuất bản năm 1859 và trong tác phẩm mà ông đang chuẩn bị sau đó: ‘Trong phần đầu tiên, phương pháp trình bày chắc chắn còn lâu mới phổ biến. Điều này một phần là do bản chất trừu tượng của chủ đề [...]. Phần hiện tại dễ hiểu hơn vì nó đề cập đến các điều kiện cụ thể hơn.’ Để giải thích sự khác biệt, gần như bằng cách biện minh, ông nói thêm:

Những nỗ lực khoa học nhằm cách mạng hóa một ngành khoa học không bao giờ có thể thực sự phổ biến. Nhưng, một khi các cơ sở khoa học được đặt ra, thì việc phổ biến rất dễ dàng. Một lần nữa, nếu thời gian trở nên hỗn loạn hơn, người ta có thể chọn màu sắc và sắc thái theo yêu cầu của một bài thuyết trình phổ biến về các chủ đề cụ thể này. [54]

Vài ngày sau, đầu năm mới, Marx đã liệt kê chi tiết hơn những phần lẽ ra sẽ bao gồm trong tác phẩm của mình. Trong một lược đồ trong Notebook XVIII, ông chỉ ra rằng "phần đầu tiên (Abschnitt)", "Quy trình sản xuất tư bản", sẽ được chia như sau:

- 1) Giới thiệu. Hàng hóa. Tiền bạc.
- 2) Chuyển hóa tiền thành tư bản.
- 3) Giá trị thặng dư tuyệt đối. [...]
- 4) Giá trị thặng dư tương đối. [...]
- 5) Sự kết hợp của giá trị thặng dư tuyệt đối và tương đối. [...]
- 6) Chuyển hóa giá trị thặng dư thành tư bản. Tích lũy nguyên thủy. Thuyết thuộc địa của Wakefield.
- 7) Kết quả của quá trình sản xuất. [...]
- 8) Các học thuyết về giá trị thặng dư.
- 9) Các lý thuyết về lao động có năng suất và lao động không năng suất.[55]

Marx không giới hạn mình trong tập đầu tiên mà còn soạn thảo một lược đồ về thứ được dự định là ‘phần thứ ba’ trong tác phẩm của ông: ‘Tư bản và Lợi nhuận’. Phần này, đã chỉ ra các chủ đề bao gồm Tư bản, Tập III được chia như sau:

- 1) Chuyển hoá giá trị thặng dư thành lợi nhuận. Tỷ suất lợi nhuận phân biệt với tỷ suất giá trị thặng dư.
- 2) Chuyển đổi lợi nhuận thành lợi nhuận bình quân. [...]

- 3) Lý thuyết của Adam Smith và Ricardo về lợi nhuận và giá cả của sản xuất.
- 4) Tiền thuê nhà. [...]
- 5) Lịch sử của cái gọi là luật Ricardian về tiền thuê.
- 6) Quy luật giảm tỷ suất lợi nhuận.
- 7) Các lý thuyết về lợi nhuận. [...]
- 8) Chia lợi nhuận thành lãi công nghiệp và lãi vay. [...]
- 9) Doanh thu và các nguồn của nó. [...]
- 10) Dòng chảy của tiền tệ trong quá trình sản xuất tư bản chủ nghĩa tổng quát.
- 11) Nền kinh tế tồi tệ.
- 12) Kết luận. Tư Bản và lao động tiền lương. [56]

Trong Notebook XVIII, được ông viết vào tháng 1 năm 1863, Marx tiếp tục phân tích về tư bản trọng thương. Khảo sát George Ramsay [1855 - 1935], Antoine-Elisée Cherbuliez [1797 - 1869] và Richard Jones [1790 - 1855], ông đã đưa thêm một số bổ sung vào nghiên cứu về cách các nhà kinh tế học giải thích giá trị thặng dư.

Những khó khăn tài chính của Marx vẫn tiếp diễn trong giai đoạn này và thực sự trở nên tồi tệ hơn vào đầu năm 1863. Ông viết cho Engels rằng 'những nỗ lực quyên góp tiền ở Pháp và Đức của ông đã trở nên vô ích', rằng sẽ không có ai cung cấp thực phẩm cho ông theo hình thức tín dụng, và rằng 'bọn trẻ [không có] quần áo hay giày dép để đi chơi "[57]. Hai tuần sau, ông đã ở bên bờ vực thẳm. Trong một lá thư khác gửi cho Engels, ông tâm sự rằng ông đã tâm sự với người bạn đời của mình, điều mà giờ đây dường như là điều không thể tránh khỏi:

Hai đứa con lớn của tôi sẽ kiếm việc làm gia sư thông qua gia đình Cunningham. Lenchen sẽ đi làm ở nơi khác, và tôi, cùng với vợ và bé Tussy, sẽ đến sống trong một Nhà nghỉ kiểu mẫu của Thành phố mà Red Wolff, nơi mà tôi đã từng ở cùng gia đình Cunningham.[58]

Đồng thời, ông lại mắc các vấn đề sức khỏe khác. Trong hai tuần đầu tiên của tháng Hai, Marx bị 'nghiêm cấm mọi việc đọc, viết hoặc hút thuốc'. Ông bị 'một loại bệnh viêm mắt nào đó, kết hợp với một chứng bệnh đáng ghét nhất là dễ bị nóng giận'. Ông chỉ có thể quay lại với những cuốn sách của mình vào giữa tháng, khi ông thú nhận với Engels rằng trong suốt những ngày dài nhàn rỗi, ông đã rất hoảng hốt đến nỗi ông đã "thả hồn" vào những tưởng tượng tâm lý về cảm giác bị mù hoặc bị điên.[59] Chỉ hơn một tuần sau, khi đã khỏi các bệnh về mắt, ông lại gặp phải một chứng rối loạn gan mới đã định sẵn sẽ đeo bám trong một thời gian dài sắp tới. Vì Tiến sĩ Allen, bác sĩ thường xuyên của ông, sẽ áp đặt một "liệu trình điều trị hoàn chỉnh" có nghĩa là phải tạm dừng mọi công việc, Marx đã yêu cầu Engels nhờ Tiến sĩ Eduard Gumpert [?] Giới thiệu một "phương pháp điều trị gia đình" đơn giản hơn.[60]

Trong thời kỳ này, ngoài những giây phút ngắn ngủi khi ông nghiên cứu về máy móc, Marx đã phải tạm dừng các nghiên cứu kinh tế chuyên sâu của mình. Tuy nhiên, vào tháng 3, ông đã quyết định "bù đắp thời gian đã mất bằng cách làm việc chăm chỉ". [61] Ông đã biên soạn hai cuốn sổ ghi chép, XX và XXI, đề cập đến sự tích lũy, sự tiêu dùng thực sự và chính thức của lao động so với tư bản, cũng như năng suất của tư bản và lao động. Các lập luận của ông có tương quan với chủ đề chính của nghiên cứu của ông vào thời điểm đó vẫn là giá trị thặng dư.

Vào cuối tháng 5, ông đã viết cho Engels rằng trong những tuần trước đó, ông cũng đã nghiên cứu câu hỏi Ba Lan [62] tại Bảo tàng Anh: 'Những gì tôi đã làm, một mặt, là lấp đầy những khoảng trống trong kiến thức của tôi (ngoại giao, lịch sử) về mối quan hệ Nga-Phổ-Ba Lan và mặt khác, đọc và viết lại các đoạn trích từ tất cả các loại tài liệu trước đó liên quan đến phân kinh tế chính trị mà tôi đã xây dựng.[63] “Những ghi chép làm việc này, được viết vào tháng Năm và tháng Sáu, được thu thập trong tám cuốn sổ bổ sung” vờ bổ sung từ A đến H, dày thêm hàng trăm trang tóm tắt các nghiên cứu kinh tế thế kỉ XVIII - XIX. [64]

Marx cũng thông báo với Engels rằng, cảm thấy 'ít nhiều có thể làm việc trở lại', ông quyết tâm 'trút bỏ gánh nặng trên vai' và do đó có ý định 'tạo ra một tác phẩm ổn định nhất của nền kinh tế chính trị cho các nhà in (và cung cấp cho nó một sự hiệu đính cuối cùng)'. Tuy nhiên, [65] ông vẫn bị 'sưng phù gan nặng', đến giữa tháng 6, dù 'nghỉ ngơi' nhưng ông vẫn 'chưa đủ sức'. [66] Lúc rảnh, ông quay trở lại Bảo tàng Anh và vào giữa tháng 7 báo cáo với Engels rằng ông ta đã lại dành 'mười giờ một ngày để làm việc về kinh tế học'. Đó chính xác là những ngày mà khi phân tích sự chuyển đổi lại giá trị thặng dư thành tư bản, ông đã chuẩn bị trong Notebook XXII một đoạn kể lại của Quesnay's Tableau économique. [67] Sau đó, ông biên soạn cuốn sổ tay cuối cùng trong bộ sách bắt đầu vào năm 1861 – cuốn số XXIII - chủ yếu bao gồm các ghi chú và nhận xét bổ sung.

Vào cuối hai năm làm việc chăm chỉ này, và sau khi kiểm tra lại một cách sâu sắc hơn các nhà lý thuyết chính của kinh tế chính trị, Marx quyết tâm hơn bao giờ hết để hoàn thành công việc lớn của cuộc đời mình. Mặc dù ông ấy vẫn chưa giải quyết dứt điểm nhiều vấn đề khái niệm và lý thuyết, nhưng việc hoàn thành phần lịch sử của ông giờ đây đã thôi thúc ông quay trở lại với các câu hỏi lý thuyết.

2. Công cuộc viết Ba cuốn Tư Bản Luận

Marx nghiêng rãnh và bắt tay vào một giai đoạn lao động mới của mình. Từ mùa hè năm 1863, ông bắt đầu sáng tác thực tế của tác phẩm sẽ trở thành “magnum opus” [68] của ông. Cho đến tháng 12 năm 1865, ông đã dành hết tâm sức cho các phiên bản mở rộng nhất của các phần khác nhau, lần lượt chuẩn bị các bản thảo của Tập I, phần lớn của Tập III (bản tường thuật duy nhất của ông về quá trình hoàn chỉnh của sản xuất tư bản chủ nghĩa) [69]

và phiên bản đầu tiên của Tập II (trình bày khái quát đầu tiên về quá trình lưu thông của tư bản). Liên quan đến kế hoạch sáu tập được chỉ ra vào năm 1859 trong lời tựa của Đóng góp cho sự phê phán kinh tế chính trị, Marx đã đưa vào một số chủ đề liên quan đến tiền thuê và tiền công mà ban đầu đã được xử lý trong tập II và III. Vào giữa tháng 8 năm 1863, Marx cập nhật cho Engels về những bước tiến của ông:

Ở một khía cạnh nào đó, công việc của tôi (chuẩn bị bản thảo cho báo chí) đang diễn ra tốt đẹp. Tôi nghĩ, trong phần cuối cùng, công cụ này giả định là một hình thức phổ biến có thể chấp nhận được. [...] Mặt khác, mặc dù thực tế là tôi viết cả ngày, nhưng nó không nhanh bằng sự thiếu kiên nhẫn của chính tôi, một thời gian dài phải chịu thử thách về sự kiên nhẫn, trong tất cả mọi điều kiện, nó sẽ dễ hiểu hơn 100% so với cuốn note số I. [70]

Marx tiếp tục làm việc với tốc độ điên cuồng trong suốt mùa thu, tập trung vào việc viết Tập I. Nhưng kết quả là sức khỏe của ông trở nên tồi tệ đi, và tháng 11, chứng kiến sự xuất hiện của thứ mà vợ ông gọi là 'căn bệnh khủng khiếp' mà ông sẽ phải chống chọi trong nhiều năm cuối cùng của cuộc đời mình. Đó là một trường hợp mụn nhọt, [71] một bệnh nhiễm trùng khó chịu biểu hiện thành áp xe và nhọt nghiêm trọng, suy nhược trên các bộ phận khác nhau của cơ thể.

Vì một vết loét sâu sau vết thương lớn, Marx đã phải phẫu thuật và "trong một thời gian khá dài, tính mạng của ông ấy đang gặp nguy hiểm". Theo lời kể của vợ ông sau này, tình trạng nguy kịch kéo dài trong "bốn tuần" và gây ra cho Marx những cơn đau dữ dội và liên tục, cùng với "những lo lắng dày vò và tất cả các loại đau khổ về tinh thần". Vì tình hình tài chính của gia đình khiến nó 'đứng trên bờ vực thẳm'. [72]

Vào đầu tháng 12, khi ông đang trên đà hồi phục, Marx nói với Engels rằng ông 'đã đặt một chân xuống mồ'[73] - và hai ngày sau, tình trạng thể chất của ông khiến ông trở thành "một chủ đề hay cho một cuốn truyện ngắn". Nhìn từ phía trước, ông trông giống như một người 'con người bên trong với hải cảng, rượu vang, mập mạp và một khối thịt khổng lồ'. Nhưng 'sau lưng ông, người đàn ông bên ngoài, là một tên ăn thịt người chết tiệt'. [74]

Trong bối cảnh đó, cái chết của mẹ Marx buộc ông phải đến Đức để nhận di sản. Tình trạng của ông một lần nữa trở nên tồi tệ trong chuyến đi, và trên đường trở về, điều này buộc ông phải dừng lại vài tháng và ở nhà với chú của mình là Lion Philips, tại Zaltbommel ở Hà Lan. Trong thời gian này, một nốt sần lớn hơn bất cứ thứ gì trước đây xuất hiện ở chân phải của ông, cũng như nổi mụn nhọt ở cổ họng và lưng; nỗi đau từ những điều này quá lớn khiến ông thức trắng đêm. Vào nửa sau của tháng 1 năm 1864, ông viết cho Engels rằng ông cảm thấy "giống như một Lazarus thực sự [...], bị tấn công từ mọi phía cùng một lúc". [75]

Sau khi ông trở lại London, tất cả các bệnh nhiễm trùng về da vẫn tiếp tục ảnh hưởng đến sức khỏe của Marx vào đầu mùa xuân và ông chỉ có thể tiếp tục công việc đã lên kế hoạch

vào giữa tháng 4, sau hơn năm tháng bị gián đoạn. Trong thời gian đó, ông tiếp tục tập trung vào Tập I, và có vẻ như chính lúc đó ông đã soạn thảo cái gọi là ‘Kết quả của quá trình sản xuất ngay lập tức’, phần duy nhất của phiên bản ban đầu vẫn được giữ nguyên.

Khoảng cuối tháng 5, trên người ông xuất hiện những đám mủ mới và gây ra những đau vò khó tả. Nhưng ông vẫn cố gắng tiếp tục với cuốn sách bằng mọi giá, ông lại tránh mặt bác sĩ Allen và những lời thúc giục của bác sĩ về một "liệu trình điều trị thường xuyên", điều này có thể làm gián đoạn công việc mà ông chỉ đơn giản là "phải hoàn thành". Lúc nào Marx cũng cảm thấy rằng "có điều gì đó không ổn", và ông thú nhận sự nghi ngờ của mình với người bạn của mình ở Manchester: "Tôi đã phải quyết tâm gấp rút trước khi có thể giải quyết những điều khó hơn, và chúng cũng góp phần vào cảm giác thiếu sót này. Cậu hãy bỏ qua thuật ngữ Spinozistic." [76]

Mùa hè đến không làm thay đổi hoàn cảnh bấp bênh của ông. Vào những ngày đầu tiên của tháng Bảy, ông bị cúm và không thể viết được. [77] Và hai tuần sau, ông phải nằm nghỉ mười ngày vì một vết thương có mủ nghiêm trọng trên dương vật của ông. Chỉ sau khi chia tay gia đình ở Ramsgate, vào tuần cuối cùng của tháng Bảy và mười ngày đầu tiên của tháng Tám, công việc của ông mới có thể bắt đầu. Ông bắt đầu giai đoạn viết mới với Tập III: Phần thứ hai, 'Sự chuyển đổi lợi nhuận thành lợi nhuận trung bình', sau đó là Phần thứ nhất, 'Sự chuyển đổi giá trị thặng dư thành lợi nhuận' (được hoàn thành, hầu hết có thể là vào khoảng cuối tháng 10 đến đầu Tháng 11 năm 1864). Trong thời gian này, ông đã tích cực tham gia các cuộc họp của Hiệp hội những người đàn ông làm việc quốc tế, nơi ông đã viết Diễn văn nhậm chức và Quy chế vào tháng 10. Cũng trong tháng đó, ông viết thư cho Carl Klings [1828 -?], Một công nhân luyện kim ở Solingen, người từng là thành viên của Liên minh những người cộng sản, và kể cho ông nghe về những rủi ro khác nhau và lý do không thể tránh khỏi khiến ông bị chậm lại:

Tôi đã bị ốm trong suốt năm qua (bị nổi mụn nước và mụn nhọt). Nếu không bị, tác phẩm của tôi về kinh tế chính trị - Tư Bản đã ra mắt. Tôi hy vọng bây giờ tôi có thể hoàn thành nó trong vài tháng cuối cùng và giảng cho giai cấp tư sản một đòn lý thuyết mà từ đó nó sẽ không bao giờ phục hồi được. [...] Cậu có thể tin tưởng vào những an hem còn lại của tôi là một nhà đấu tranh trung thành của giai cấp công nhân. [78]

Tiếp tục công việc sau một thời gian tạm dừng để thực hiện các nhiệm vụ đối với Quốc tế, Marx đã viết Phần thứ ba của Tập III, có tựa đề “Quy luật về xu hướng của tỷ suất lợi nhuận giảm xuống”. Công việc của ông về vấn đề này đi kèm với một đợt bùng phát bệnh khác của ông. Vào tháng 11, ‘lại thêm một nốt mụn thịt nữa xuất hiện bên dưới ngực phải của ông’[79] và giam ông trên giường trong một tuần; sau đó nó tiếp tục mang đến cho ông các rắc rối khi ông phải ‘nghiêng về phía trước để viết’ [80]. Tháng sau, lo sợ có thể có thêm một vết loét khác ở bên phải của mình, ông đã quyết định tự mình điều trị nó. Ông tâm sự với Engels rằng ông đã phải miễn cưỡng tham khảo ý kiến của bác sĩ Allen, người

không biết gì về việc kéo dài thời gian sử dụng phương pháp điều trị dựa trên thạch tín, và người sẽ cho ông một 'màn thay đồ đáng sợ' vì 'đâm sau lưng'. [chữa trị bằng cách đâm thẳng vào nốt mụn nhọn] [81]

Từ tháng 1 đến tháng 5 năm 1865, Marx dành hết tâm huyết cho Tập II. Các bản thảo được chia thành ba chương, cuối cùng trở thành các Phần trong phiên bản mà Engels đã in năm 1885:

- 1) Các biến thái của tư bản;
- 2) Vòng quay tư bản;
- 3) Lưu thông và sinh sản.

Trong những trang này, Marx đã phát triển các khái niệm mới và kết nối một số lý thuyết trong tập I và III.

Tuy nhiên, vào năm mới, chế độ trộm vặt, trốn tránh bệnh và làm việc vẫn không ngừng bức hại Marx, và vào khoảng giữa tháng Hai, lại có một đợt bùng phát dịch bệnh khác. Ông nói với Engels rằng, không giống như năm trước, "các khả năng viết của ông không bị ảnh hưởng" và ông "hoàn toàn có thể làm việc"[82]. Nhưng những dự báo như vậy đã được chứng minh là quá mức: vào đầu tháng Ba, 'rắc rối cũ [đã] ập đến với ông ở nhiều nơi nhạy cảm và "trầm trọng hơn", vì vậy việc ngồi xuống [thật] khó khăn" [83]. Ngoài các "foruncles", kéo dài cho đến giữa tháng, Quốc tế chiếm một "lượng lớn thời gian". Tuy nhiên, ông vẫn không ngừng làm việc với cuốn sách, ngay cả khi điều đó có nghĩa là đôi khi ông 'không đi ngủ cho đến bốn giờ sáng'. [84]

Động lực cuối cùng để ông sớm hoàn thành những phần còn thiếu là hợp đồng với nhà xuất bản. Nhờ sự can thiệp của Wilhelm Strohn [?], Một đồng đội cũ từ những ngày của Liên minh những người cộng sản, Otto Meisner [1819 - 1902] ở Hamburg đã gửi cho ông một bức thư vào ngày 21 tháng 3 trong đó có thỏa thuận xuất bản 'tác phẩm Tư Bản: Đóng góp vào việc phê phán kinh tế chính trị'. Nó có chiều dài "xấp xỉ 50 chữ ký [85] [và] xuất hiện trong hai tập". [86]

Thời gian ngắn ngủi, và một lần vào cuối tháng 4, Marx viết cho Engels rằng ông cảm thấy 'chân tay như một chiếc giẻ ướt [...], một phần do làm việc vào đêm khuya [...], một phần vì sự tội tệ mà [ông đã] mắc phải đang túm lấy ông" [87]. Vào giữa tháng 5, "một vết sưng tấy ghê rợn" xuất hiện ở hông bên trái của ông, "gần bộ phận không thể diễn tả được của cơ thể"[88]. Một tuần sau, các căn bệnh 'vẫn ở đó', mặc dù may mắn thay 'chúng chỉ gây rắc rối cho ông cục bộ và [không] làm phiền não bộ", ông nói với Engels rằng ông đang 'làm việc như một con lừa'. [89]

Giữa tuần cuối cùng của tháng Năm và cuối tháng Sáu, Marx đã sáng tác một văn bản ngắn Tiền lương, Giá cả và Lợi nhuận.[90] Trong đó, ông phản bác luận điểm [?] Của John Weston rằng việc tăng lương không có lợi cho tầng lớp lao động và việc công đoàn đòi trả lương cao hơn thực sự có hại. Ngược lại, Marx đã chỉ ra rằng “việc tăng lương nói chung sẽ dẫn đến giảm tỷ suất lợi nhuận chung, nhưng không ảnh hưởng đến giá cả trung bình của hàng hóa hoặc giá trị của chúng”. [91]

Trong cùng thời gian này, Marx cũng viết Phần thứ tư của Tập III, với tên gọi là ‘Chuyển đổi Tư bản Hàng hóa và Tiền-Tư bản thành Tư bản Thương mại và Tư bản Kinh doanh Tiền tệ (Merchant’s Capital)’. Vào cuối tháng 7 năm 1865, ông đưa cho Engels một báo cáo tiên độ khác:

Còn 3 chương nữa được viết để hoàn thiện phần lý thuyết (3 cuốn đầu). Sau đó, vẫn còn cuốn thứ 4, cuốn lịch sử - văn học, sẽ được viết, nói một cách tương đối, sẽ là phần dễ nhất đối với tôi, vì tất cả các vấn đề đã được giải quyết trong 3 cuốn đầu tiên, vì vậy cuốn cuối cùng này là nhiều hơn bằng cách lặp lại trong hình thức lịch sử. Nhưng tôi không thể tự mình gửi đi bất cứ điều gì cho đến khi tôi đã viết ra toàn bộ điều trước mặt. Dù chúng có thiếu sót gì đi chăng nữa, thì ưu điểm của các bài viết của tôi là chúng là một tổng thể nghệ thuật, và điều này chỉ có thể đạt được thông qua việc tôi thực hành không bao giờ in những thứ tôi chưa chắc chắn, cho đến khi tôi viết ra chúng trước mặt tôi trong tình trạng nguyên vẹn. [92]

Không thể tránh khỏi những vấn đề khiến ông bị chậm lại và một loạt các sự kiện tiêu cực buộc ông phải xem xét lại phương pháp làm việc của mình, Marx tự hỏi bản thân rằng liệu sẽ tốt hơn nếu trước tiên ông viết ra một bản của Tập I đã hoàn thành, để ông có thể xuất bản ngay lập tức hay là đợi viết xong hết tất cả rồi xuất bản. Trong một bức thư khác gửi cho Engels, ông nói rằng "điểm đáng bàn" là liệu ông có nên "sao chép một phần bản thảo và gửi nó cho nhà xuất bản, hay viết xong toàn bộ rồi in một lượt". Ông thích giải pháp thứ hai hơn, nhưng trấn an bản thân rằng công việc của ông trên các tập khác sẽ không bị lãng phí:

[Trong hoàn cảnh], tôi có thể xoay sở với tiến độ nhanh của nó thậm chí không hề cân nhắc về mặt nghệ thuật. Bên cạnh đó, vì giới hạn tôi phải in tối đa là 60 tờ [93], nên điều cần thiết là tôi phải chuẩn bị và viết ra toàn bộ nội dung, phải biết cô đọng và gạch bỏ bao nhiêu để các phần riêng lẻ được cân bằng đồng đều và theo tỷ lệ trong giới hạn quy định.[94]

Marx khẳng định rằng ông sẽ ‘không tiếc công sức để hoàn thành càng sớm càng tốt’; điều đó là một "gánh nặng ban đêm" đối với ông. Nó ngăn cản ông "không thể làm bất cứ điều gì khác" và ông muốn thoát khỏi nó trước một cuộc chính biến mới: "Tôi biết rằng thời gian sẽ không dừng lại mãi mãi như bây giờ." [95]

Mặc dù ông đã quyết định tiến hành hoàn thành Tập I, nhưng Marx không muốn đẩy những gì ông đã làm trong Tập III lên cao. Từ tháng 7 đến tháng 12 năm 1865, ông đã sáng tác, mặc dù ở dạng rời rạc, Phần thứ năm ('Phân chia lợi nhuận thành lãi suất và lợi nhuận của doanh nghiệp. Tư bản sinh lãi'), Phần thứ sáu ('Chuyển đổi lợi nhuận thặng dư thành tiền cho thuê mặt bằng') và Phần thứ bảy ('Doanh thu và Tư bản của chúng') [96]. Do đó, cấu trúc mà Marx đưa ra cho Tập III từ mùa hè năm 1864 đến cuối năm 1865 rất giống với lược đồ 12 điểm của tháng 1 năm 1863 có trong Notebook XVIII của các bản thảo về các lý thuyết giá trị thặng dư.

Sự thiếu thốn khó khăn về tài chính đã không cho phép Marx kéo dài công việc của mình; thời gian của Tư Bản trở lại sau hơn một năm và nhiều năm càng trôi qua thì sức khỏe của ông lại diễn biến theo chiều hướng xấu đi vào mùa hè. Trên hết, nhiệm vụ của ông đối với Quốc tế đặc biệt căng thẳng vào tháng 9, liên quan đến hội nghị đầu tiên của nó, tại London. Vào tháng 10, Marx đến thăm Engels ở Manchester, và khi trở lại London, ông phải đối mặt với những sự kiện khủng khiếp hơn: con gái Laura của ông bị ốm, chủ nhà một lần nữa đe dọa đuổi gia đình ông và gửi đơn kiện, và 'những lá thư đe dọa 'bắt đầu đổ về từ' tất cả những kẻ xảo trá khác'. Vợ ông, Jenny, 'suy sụp đến mức - như ông nói với Engels - ông "không có can đảm để giải thích tình hình thực sự của mọi việc với cô ấy" 'và' thực sự [không] biết phải làm gì ". [97] "Tin tốt" duy nhất là cái chết của một người cô 73 tuổi ở Frankfurt, người mà ông dự kiến sẽ nhận được một phần nhỏ trong tài sản thừa kế.

3. Sự hoàn thành của Tập I

Vào đầu năm 1866, Marx đưa ra bản thảo mới của Tư bản, Tập I. Vào giữa tháng Giêng, ông cập nhật Wilhelm Liebknecht [1826 - 1900] về tình hình: 'Sự tranh cãi, [...] tất cả những sai lầm đáng tiếc, những đòi hỏi Hiệp hội Quốc Tế đưa ra đối với tôi, v.v., đã không cho tôi có thời gian để viết ra tác phẩm cho bản thảo của tôi mà nhà xuất bản sẽ cho in vào tháng 3'. Ông ấy nói thêm rằng 'hai tập' của nó sẽ 'xuất hiện đồng thời'. [98] Trong một bức thư khác, được gửi cùng ngày cho Kugelmann, ông nói về việc 'bận rộn 12 giờ một ngày để viết ra một bản thảo hợp lý', [99] nhưng hy vọng sẽ đưa nó đến nhà xuất bản ở Hamburg trong vòng hai tháng.

Tuy nhiên, trái ngược với dự đoán của ông, cả năm nay của ông sẽ trải qua những cuộc vật lộn với những vết thương lòng và tình trạng sức khỏe ngày càng tồi tệ của ông. Vào cuối tháng 1, Jenny, vợ của ông thông báo cho người đồng chí cũ Johann Philipp Becker [1809 - 1886] rằng chồng bà đã 'một lần nữa cảm thấy thấp thỏm với lời đe dọa nguy hiểm và cực kỳ đau đớn trước các căn bệnh tái phát của ông'. Lần này càng khiến ông 'đau khổ' hơn vì nó làm gián đoạn 'việc ghi chép cuốn sách mà ông [vừa] mới bắt đầu'. Theo quan điểm của bà "đợt tái phát mới này [chỉ] đơn giản là do làm việc quá sức và nhiều giờ không ngủ vào ban đêm." [100]

Chỉ vài ngày sau, Marx bị tấn công kịch liệt và có nguy cơ mất mạng. Khi sức khỏe hồi phục đủ để bắt đầu viết lại, ông tâm sự với Engels:

Lần này là may mắn. Gia đình tôi không biết vụ việc sẽ trở nên nghiêm trọng như thế nào. Nếu sự việc tái diễn dưới hình thức đó ba hoặc bốn lần nữa, tôi sẽ là người chết. Tôi bị lãng phí sức lực và vẫn còn yếu ớt, không phải về tâm trí mà là về thần lung và ở chân của tôi. Các bác sĩ hoàn toàn đúng khi cho rằng làm việc quá nhiều vào ban đêm là nguyên nhân chính dẫn đến tình trạng tái phát này. Nhưng tôi không thể nói cho những quý ông này biết lý do buộc tôi phải ngông cuồng - cũng như không có mục đích gì để làm như vậy. Vào lúc này, tất cả các loại bệnh đang dính trên người của tôi, đó là đau đớn nhưng hiện tại đã qua cơn nguy kịch.[101]

Bất chấp tất cả, suy nghĩ của Marx vẫn chủ yếu hướng vào nhiệm vụ trước mắt:

Điều khiến tôi ghê tởm nhất là công việc của tôi bị gián đoạn, và gián đoạn một cách chóng mặt kể từ ngày 1 tháng Giêng, khi tôi vượt qua được sự sung phù gan của mình. Tất nhiên, không có câu hỏi về việc ‘ngồi’, [...]. Sức khỏe của tôi đã tiến bộ ngay cả khi chỉ là trong vài giờ ngắn ngủi trong ngày. Tuy nhiên tôi sẽ không tiến bộ với phần lý thuyết. Bộ não của tôi không được như vậy. Do đó, tôi đã xây dựng phần 'Ngày làm việc' theo quan điểm lịch sử, không nằm trong kế hoạch ban đầu của tôi.[102]

Marx kết thúc bức thư bằng một câu tóm tắt rất rõ về giai đoạn này của cuộc đời ông: "Cuốn sách của tôi yêu cầu toàn bộ thời gian của tôi"[103]. Điều này càng đúng bao nhiêu vào năm 1866.

Tình hình lúc này đã khiến Engels báo động nghiêm trọng. Lo sợ điều tồi tệ nhất, ông đã can thiệp kiên quyết để thuyết phục Marx rằng ông không thể tiếp tục làm theo thói quen cũ:

Cậu thực sự phải làm một điều gì đó hợp lý để loại bỏ điều vô nghĩa trong sức khỏe này, ngay cả khi cuốn sách bị trì hoãn 3 tháng nữa. Sự việc đang thực sự trở nên quá nghiêm trọng, và nếu như cậu nói, bộ não của cậu không cho phép cậu phát triển phần lý thuyết, thì hãy cho nó nghỉ ngơi một chút từ phần lý thuyết nâng cao hơn. Hãy tạm ngừng làm việc vào ban đêm và có một cuộc sống bình thường hơn.[104]

Engels ngay lập tức tham khảo ý kiến của Tiến sĩ Gumpert, người đã tư vấn một kiến thức y khoa khác về thạch tín, nhưng ông cũng đưa ra một số đề xuất về việc hoàn thành cuốn sách của mình. Ông muốn chắc chắn rằng Marx đã từ bỏ ý tưởng khác xa với thực tế là viết toàn bộ Tư bản trước khi bất kỳ phần nào của nó được xuất bản. “Cậu có thể không sắp xếp mọi thứ được không,” Engels hỏi, “ít nhất tập đầu tiên sẽ được gửi đi in đầu tiên và tập thứ hai sau đó sẽ cách vài tháng?”[105] Suy tính đến mọi thứ, ông kết thúc bằng một nhận xét khôn ngoan: “Điều gì sẽ xảy ra nếu lỡ có một sự kiện nào đấy bùng phát, ngay sau khi

cậu đã hoàn thành một vài chương cuối của sách? Không chừng các tập đầu tiên còn chưa chắc được in?”

Marx trả lời từng luận điểm của Engels, xen kẽ giữa giọng điệu nghiêm túc và phiến diện. Về vấn đề thạch tín, ông viết: ‘Nói hoặc viết thư cho Gumpert để gửi cho tôi đơn thuốc kèm theo hướng dẫn sử dụng. Khi tôi tin tưởng vào ông ta, ông ta đang nợ “Kinh tế chính trị”, và nếu không có gì khác thì tôi sẽ không quên phép xã giao chuyên nghiệp và cách ông ta đối xử với tôi ở Manchester.[106]’ Về kế hoạch làm việc của mình, ông viết:

Theo như những gì liên quan đến cuốn sách ‘chết tiệt’ này, hiện tại thì nó đã sẵn sàng vào cuối tháng 12. Chỉ riêng chuyên luận về tiền thuê mặt bằng, chương áp chót, ở dạng hiện tại, gần như đủ dài để trở thành một cuốn sách.[107] Tôi đã đến Bảo tàng vào ban ngày và viết vào ban đêm. Tôi đã phải nghiên cứu về hóa nông nghiệp mới ở Đức, đặc biệt là Liebig và Schönbein, điều quan trọng đối với vấn đề này hơn tất cả những gì các nhà kinh tế học gộp lại, cũng như lượng nguyên liệu khổng lồ mà người Pháp đã sản xuất kể từ lần cuối tôi xử lý điểm này. Tôi đã kết thúc cuộc điều tra lý thuyết của mình về tiền thuê mặt bằng cách đây 2 năm. Và rất nhiều điều đã đạt được, đặc biệt là trong khoảng thời gian kể từ đó, hoàn toàn xác nhận lý thuyết của tôi một cách tình cờ. Và sự mở cửa của Nhật Bản (nói chung, tôi thường không bao giờ đọc sách du lịch nếu tôi không có nghĩa vụ chuyên môn). Vì vậy, đây là ‘hệ thống dịch chuyển’ được tôi áp dụng cho chính bản thân mình như nó đã được những nhà sản xuất người Anh chửi rủa đó áp dụng cho một và những người tương tự vào năm 1848-50. [108]

Ban ngày học ở thư viện, theo dõi những khám phá mới nhất, và làm việc ban đêm trên bản thảo của mình: đây là thói quen nghiên khắc mà Marx phải chịu khi cố gắng dùng hết sức lực để hoàn thành cuốn sách. Về nhiệm vụ chính, ông đã viết cho Engels: ‘Mặc dù đã sẵn sàng, nhưng bản thảo, ở dạng hiện tại là rất lớn, không phù hợp để xuất bản cho bất kỳ ai, trừ bản thân tôi, thậm chí không phải cho cậu.’ :

Tôi đã bắt đầu công việc viết lại bản thảo và đánh bóng kiểu dáng vào thời điểm đầu tháng Giêng, và tất cả đã diễn ra suôn sẻ, vì tôi tự nhiên thích liếm sạch sẽ đưa trẻ sơ sinh sau một thời gian dài đau đẻ. Nhưng sau đó carbuncle lại can thiệp, do đó tôi đã không thể tiến bộ thêm được nữa mà chỉ điền thêm thông tin vào những phần mà theo kế hoạch, đã hoàn thành. [109]

Cuối cùng, ông đã chấp nhận lời khuyên của Engels để mở rộng lịch xuất bản: ‘Tôi đồng ý với cậu và sẽ gửi tập đầu tiên cho Meissner ngay khi nó sẵn sàng. Tuy nhiên, ‘Đầu tiên tôi phải ngồi được.’ [110]

Trên thực tế, sức khỏe của Marx đang tiếp tục xấu đi. Vào cuối tháng 2, trên cơ thể ông xuất hiện hai nốt mụn thịt mới to lớn và ông đã cố gắng điều trị chúng một mình. Ông nói với Engels rằng ông đã sử dụng một cái ‘dao cạo sắc bén’ để loại bỏ ‘phần trên’, tự mình

quét ‘đường cong’. ‘Máu bị nhiễm trùng [...] trào ra, hay đúng hơn là bắn lên không trung’, và từ đó ông nghĩ về vết thương như bị “chôn vùi”, mặc dù cần được “điều dưỡng”. Còn với ‘kẻ dưới’ [cái mụn ở dưới], ông viết: ‘Nó đang trở nên ác tính và nằm ngoài tầm kiểm soát của tôi. [...] Nếu công việc kinh doanh quái quỷ này tiến triển, tất nhiên tôi sẽ phải gửi cho Allen, vì do vị trí của đường cong, tôi không thể tự mình xem và chữa được.’ [111]

Sau lời kể khó chịu này, Engels đã quở trách người bạn của mình một cách nghiêm khắc hơn bao giờ hết: 'Không ai có thể chịu đựng được một chuỗi liên tiếp mãn tính của các đám mụn lâu như vậy, thiếu điều nó nghiêm trọng chút nữa là cậu chết rồi. Rồi sao? Sách của cậu với gia đình cậu sống sao?' [112] Để mang lại sự nhẹ nhõm cho Marx, ông nói rằng ông đã chuẩn bị sẵn sàng để hy sinh tài chính. Năn nỉ Marx trở nên 'hợp lý', hãy đề nghị một khoảng thời gian du lịch nghỉ ngơi:

Làm ơn hãy nghe tôi và gia đình để cậu được chữa khỏi bệnh. Toàn bộ phong trào sẽ ra sao nếu có cậu gặp chuyên, với cách sống hiện tại của cậu thì thể nào cậu cũng chết. Tôi không có ngày nào yên ổn vì cậu bị những bệnh như vậy, việc kinh doanh tôi cũng bỏ qua, và mỗi ngày trôi qua mà tôi không nghe thấy bất cứ điều gì từ cậu, tôi lo lắng và tưởng tượng cậu lại sắp chết. Không tốt. Đừng để mọi thứ đi quá giới hạn. [113]

Cuối cùng, Marx bị thuyết phục nghỉ việc. Vào ngày 15 tháng 3, ông đi du lịch đến Margate, một khu nghỉ mát bên bờ biển ở Kent, và vào ngày thứ mười, ông đã gửi lại một bản báo cáo về bản thân: “Tôi không đọc gì cả, không viết gì cả. Thực tế đơn thuần là việc phải uống asen ba lần một ngày buộc người ta phải sắp xếp thời gian cho bữa ăn và đi dạo. [...] Đối với công ty ở đây, nó không tồn tại, tất nhiên. Tôi có thể hát với Miller of the Dee [114]: "Tôi không chăm sóc cho ai và không ai chăm sóc cho tôi." [115]

Đầu tháng 4, Marx nói với người bạn Kugelmann rằng ông đã "hồi phục nhiều". Nhưng ông ta phàn nàn rằng, vì sự gián đoạn, ‘hai tháng nữa và hơn thế nữa’ đã bị mất hoàn toàn, và việc hoàn thành cuốn sách của ông phải ‘lùi lại một lần nữa’. [116] Sau khi trở về London, ông vẫn bé tắc trong vài tuần nữa vì bệnh thấp khớp tấn công và những rắc rối khác; cơ thể ông vẫn còn kiệt sức và dễ bị tổn thương. Mặc dù ông đã báo cáo với Engels vào đầu tháng 6 rằng "may mắn thay không có bất kỳ điều gì tái diễn", [117] nhưng Marx vẫn không hài lòng vì công việc của mình đã "tiến triển kém hoàn toàn là do các yếu tố vật lý". [118]

Vào tháng 7, Marx phải đối mặt với thứ đã trở thành ba kẻ thù truyền kiếp của ông: Chương trình giảng dạy của Livy trong tình trạng chậm trễ (nguy cơ chậm trễ) với hình thức nợ tiền thuê nhà; các carbuncles, một cái mới sẵn sàng bùng phát; và một lá gan ốm yếu. Vào tháng 8, ông trấn an Engels rằng, mặc dù sức khỏe của ông 'dao động từ ngày này sang ngày khác', nhưng nhìn chung ông cảm thấy tốt hơn: sau cùng, "cảm giác thích hợp để làm việc trở lại sẽ giúp ích rất nhiều cho một người đàn ông". [119] Ông bị 'đe dọa với những đám

mụn mới ở chỗ này và chỗ kia', và mặc dù chúng cứ "biến mất" mà không cần can thiệp khẩn cấp, nhưng họ đã buộc ông phải giữ "số giờ làm việc của mình rất nhiều trong giới hạn". [120] Cùng ngày, ông viết cho Kugelmann: "Tôi không nghĩ mình có thể giao bản thảo của tập đầu tiên (hiện đã phát triển thành 3 tập) cho Hamburg trước tháng 10. Tôi chỉ có thể làm việc hiệu quả trong vài giờ mỗi ngày mà không cảm nhận được ngay những ảnh hưởng về thể chất." [121]

Lần này, Marx cũng lạc quan quá mức. Ông tiếp xúc với các hiện tượng tiêu cực hàng ngày trong cuộc đấu tranh để tồn tại, để một lần nữa chúng trở thành trở ngại cho việc hoàn thành văn bản của ông. Hơn nữa, ông phải dành thời gian quý báu để tìm cách moi những khoản tiền nhỏ từ tiệm cầm đồ và thoát khỏi vòng xoay quanh co của những kỳ phiếu mà ông đã vay mượn.

Viết cho Kugelmann vào giữa tháng 10, Marx bày tỏ nỗi sợ hãi rằng do hậu quả của bệnh lâu dài và tất cả các chi phí mà nó phải gánh chịu, ông không còn có thể 'giữ chân chủ nợ' và ngôi nhà 'sập đổ sập về đôi tai của [ông]'. [122] Vì vậy, thậm chí chưa đến tháng 10, ông đã có thể hoàn thiện bản thảo. Khi mô tả tình trạng của mọi thứ cho người bạn của mình ở Hannover, và giải thích lý do của sự chậm trễ, Marx đã đặt ra kế hoạch mà ông đã có trong đầu:

Hoàn cảnh của tôi (gián đoạn vô tận, cả về thể chất và xã hội) buộc tôi phải xuất bản Tập I trước, không phải cả hai tập cùng nhau, như tôi đã dự định ban đầu. Và bây giờ có lẽ sẽ có 3 tập. Do đó, toàn bộ công việc được chia thành các phần sau:

Quyển I. Quá Trình Sản Xuất Tư Bản.

Quyển II. Quá trình luân chuyển của tư bản.

Quyển III. Cấu trúc của toàn bộ quá trình.

Quyển IV. Về Lịch sử của các Lý thuyết.

Tập đầu tiên sẽ gồm 2 cuốn đầu tiên. Tôi tin rằng cuốn thứ 3 sẽ lấp đầy cuốn thứ hai, cuốn thứ 4 là cuốn thứ 3. [123]

Đánh giá lại công việc mà ông đã làm kể từ khi Đóng góp vào phê phán kinh tế chính trị, được xuất bản năm 1859, Marx tiếp tục:

Theo tôi, cần phải bắt đầu lại từ đầu trong cuốn sách đầu tiên, tức là tóm tắt cuốn sách của tôi do Duncker xuất bản trong một chương về hàng hóa và tiền tệ. Tôi đánh giá điều này là cần thiết, không chỉ vì mục đích hoàn chỉnh, mà bởi vì ngay cả những người thông minh cũng không hiểu đúng câu hỏi, hay nói cách khác, chắc chắn đã

có những khiếm khuyết trong lần trình bày đầu tiên, đặc biệt là trong phân tích hàng hóa.[124]

Sự nghèo đói cùng cực cũng đánh dấu vào tháng 11. Đề cập đến cuộc sống hàng ngày tồi tệ không được phép nghỉ ngơi, Marx viết cho Engels: 'Không chỉ công việc của tôi thường xuyên bị gián đoạn bởi tất cả những điều này, mà bằng cách cố gắng bù đắp vào ban đêm cho khoảng thời gian đã mất trong ngày, tôi đã bị tổn thương ung nhọt gần dương vật của mình.' [125] Nhưng ông muốn chỉ ra rằng "mùa hè và mùa thu năm nay, nó thực sự không phải là lý thuyết gây ra sự chậm trễ, mà là tình trạng thể chất của ông". Nếu có một sức khỏe tốt, ông đã có thể hoàn thành công việc. Ông nhắc Engels rằng đã ba năm kể từ khi "cái ung nhọt đầu tiên mọc ra" - những năm mà ông đã "chỉ có một khoảng thời gian ngắn" để nhẹ nhõm với nó. [126] Hơn nữa, bị buộc phải dành quá nhiều thời gian và sức lực cho cuộc đấu tranh hàng ngày với nghèo đói, ông nhận xét vào tháng 12: "Tôi chỉ tiếc là các cá nhân không thể nộp hóa đơn của mình và tuyên bố cho tòa án là phá sản để nhận được sự bồi thường đảng hoàng như những người kinh doanh."

Tình hình không thay đổi trong suốt mùa đông, và vào cuối tháng 2 năm 1867, Marx viết cho người bạn của mình ở Manchester (người chưa bao giờ thất bại trong việc gửi cho ông bất cứ thứ gì ông có thể): 'Một người bán tạp hóa sẽ gửi đơn kiện vào thứ Bảy (ngày mốt) nếu tôi không trả cho ông ta ít nhất là £ 5. [...] Công việc sẽ sớm hoàn thành, và kế hoạch sẽ giữ nguyên như ngày hôm nay nếu tôi ít bị quấy rối và bị về trễ hơn.' [127]

Vào cuối tháng 2 năm 1867, cuối cùng Marx đã có thể cung cấp cho Engels một tin tức đã được chờ đợi từ lâu rằng cuốn sách đã hoàn thành. Bây giờ ông phải mang nó đến Đức, và một lần nữa ông buộc phải quay sang người bạn của mình để ông có thể mua lại 'quần áo và đồng hồ của mình từ tiệm cầm đồ'; [128] nếu không thì ông không thể đi

Khi đến Hamburg, Marx thảo luận với Engels về kế hoạch mới do Meissner đề xuất:

Bây giờ ông ta muốn rằng cuốn sách sẽ xuất hiện trong 3 tập. Đặc biệt ông ta phản đối việc tôi nén cuốn sách cuối cùng (phần lịch sử-văn học) như tôi đã dự định. Ông ta nói rằng theo quan điểm xuất bản [...] thì đây là phần mà ông sắp đặt để bán tại cửa hàng nhiều nhất. Tôi nói với ông ta rằng điều đó chẳng liên quan gì vì tôi là người chỉ huy.[129]

Vài ngày sau, ông đưa ra một báo cáo tương tự cho Becker:

Toàn bộ tác phẩm sẽ xuất hiện trong 3 tập. Tiêu đề là Tư Bản - Phê phán Kinh tế Chính trị. Tập đầu tiên bao gồm Quyển đầu tiên: "Quá trình sản xuất tư bản". Không nghi ngờ gì nữa, quả tên lửa khủng khiếp nhất vẫn chưa được ném vào đầu giai cấp tư sản (bao gồm cả địa chủ)." [130]

Sau vài ngày ở Hamburg, Marx tiếp tục đến Hannover. Ông ở đó với tư cách là khách của Kugelmann, người cuối cùng đã thân với ông sau nhiều năm quan hệ đơn thuần. Marx vẫn sẵn sàng ở đó trong trường hợp Meissner muốn ông giúp đọc bản kiểm chứng. Marx đã viết thư cho Engels rằng sức khỏe của ông đã được "cải thiện một cách phi thường". "Không có dấu vết của các căn bệnh cũ" hoặc "vấn đề về gan" của ông, và "hơn thế nữa, ông đang ở trong trạng thái tốt". [131] Engels trả lời từ Manchester :

Tôi luôn có cảm giác rằng cuốn sách chết tiệt đó, mà cậu đã mang theo bấy lâu nay, là đáy của tất cả những bất hạnh của cậu, và cậu sẽ và không bao giờ có thể tự giải thoát cho đến khi cậu lấy nó ra khỏi lưng. Chỉ nghĩ đến mỗi việc hoàn thành nó, đã khiến cậu rơi vào tình trạng khó khăn về thể chất, tinh thần và tài chính, và tôi có thể hiểu rất rõ rằng, sau khi rũ bỏ cơn ác mộng đó, giờ đây cậu cảm thấy mình là một người đàn ông mới.[132]

Marx muốn thông báo cho những người khác về việc xuất bản sắp tới tác phẩm của mình. Đối với Sigfrid Meyer [1840 - 1872], một thành viên xã hội chủ nghĩa Đức của Quốc tế tích cực trong việc tổ chức phong trào công nhân ở New York, ông viết: "Tập I bao gồm Quá trình sản xuất tư bản. [...] Tập II chứa đựng sự tiếp nối và kết luận của lý thuyết, Tập III về lịch sử kinh tế chính trị từ giữa thế kỷ 17." [133]

Vào giữa tháng 6, Engels đã tham gia vào việc sửa chữa văn bản đề xuất bản. Ông cho rằng, so với Tác phẩm phê phán kinh tế chính trị năm 1859, 'tính biện chứng của lý luận đã được mài giũa rất nhiều'. [134] Marx đã rất phấn khích trước sự tán thành này: 'Cho đến nay cậu đã hài lòng với nó là điều quan trọng đối với tôi hơn bất cứ điều gì mà phần còn lại của thế giới có thể nói về nó.' [135] và không đủ rõ ràng cho người đọc bình dân; ông cũng lấy làm tiếc rằng chính xác phần quan trọng này có "dấu vết của các chót hơi được đóng chặt trên đó" [Tức là người bình dân đọc sẽ gặp khó khăn]. [136] Đáp lại, Marx hoàn toàn chống lại nguyên nhân gây ra những cực hình về thể xác của mình - 'Tôi hy vọng giai cấp tư sản sẽ nhớ đến những vết thương lòng của tôi cho đến ngày tàn của chúng'[137] - và tự thuyết phục mình về sự cần thiết của một phụ lục trình bày quan niệm của ông về hình thức giá trị ở một hình thức phổ biến hơn. Phần bổ sung dài hai mươi trang này đã được hoàn thành vào cuối tháng Sáu.

Marx hoàn thành việc sửa chữa bằng chứng vào lúc 2 giờ sáng ngày 1 tháng 8 năm 1867. Vài phút sau, ông viết cho người bạn của mình ở Manchester: "Fred thân mến: Vừa sửa xong tờ cuối cùng [...]. Vậy là xong bộ sách này. Tôi nợ cậu đến mức mà cuốn sách này được xuất bản [...] Tôi ôm hôn cậu, tràn đầy lời cảm ơn.[138]" Vài ngày sau, trong một bức thư khác gửi cho Engels, ông đã tóm tắt điều mà ông coi là hai trụ cột chính của cuốn sách: "1. (đây là điều cơ bản đối với mọi hiểu biết về sự kiện) đặc tính gấp đôi của lao động tùy theo việc nó được thể hiện dưới dạng giá trị sử dụng hay giá trị trao đổi, được nêu ra trong chính Chương đầu tiên; 2. việc đối xử với giá trị thặng dư bất kể các hình thức cụ thể của nó như lợi nhuận, tiền lãi, tiền thuê mặt bằng, v.v. [139]

Cuốn Tư Bản được bán vào ngày 11 tháng 9 năm 1867 [140]. Sau những sửa đổi cuối cùng, mục lục như sau:

Lời nói đầu

1. Hàng hóa và tiền
2. Sự chuyển hoá tiền thành tư bản
3. Sự sản xuất ra giá trị thặng dư tuyệt đối
4. Sự sản xuất ra giá trị thặng dư tương đối
5. Nghiên cứu sâu hơn về sản xuất giá trị thặng dư tuyệt đối và tương đối
6. Quá trình tích lũy tư bản

Phụ lục của Phần 1, 1: Hình thức của giá trị.[141]

Mặc dù quá trình sửa chữa kéo dài và lần bổ sung cuối cùng, cấu trúc của tác phẩm sẽ được mở rộng đáng kể trong những năm tới và nhiều sửa đổi bổ sung khác sẽ được thực hiện đối với văn bản. Do đó, Tập I tiếp tục hấp thụ những nguồn năng lượng đáng kể từ phía Marx ngay cả sau khi xuất bản.

4. Công cuộc tìm kiếm Phiên bản Cuối cùng

Tháng 10 năm 1867, Marx trở lại viết Tập II. Nhưng điều này làm tái phát những căn bệnh cũ y tế của ông: đau gan, mất ngủ và sự nở rộ của 'hai quả cà phê nhỏ gần giấy nhớ' [mụn nhọt gần dương vật]. Cũng không phải 'những cuộc xâm lăng đến từ không'[bệnh mới] hay 'những sự trầm trọng của cuộc sống gia đình' [Bệnh cũ] đã bỏ đi; có một sự cay đắng nhất định trong lời nhận xét của nhà hiền triết với Engels rằng "căn bệnh của tôi luôn bắt nguồn từ trong tâm trí"[142]. Như mọi khi, bạn của ông đã giúp đỡ và gửi tất cả số tiền ông có thể, cùng với hy vọng rằng số tiền đó sẽ 'giúp loại bỏ những vết thương lòng'[143]. Tuy nhiên, đó không phải là những gì đã xảy ra, và vào cuối tháng 11, Marx đã viết để nói: "Tình trạng sức khỏe của tôi đã trở nên tồi tệ hơn rất nhiều, và hầu như không có vấn đề gì về việc làm việc." [144]

Năm mới, 1868, bắt đầu giống như năm cũ đã kết thúc. Trong những tuần đầu tiên của tháng Giêng, Marx thậm chí không thể tham dự vào các cuộc trao đổi thư từ của mình. Vợ ông, Jenny tâm sự với Becker rằng 'người chồng tội nghiệp của bà ấy lại một lần nữa bị căn bệnh cũ làm nghiêm trọng và khiến ông đau đớn nhất là ở bàn chân, điều này đang trở nên nguy hiểm do nó tái phát liên tục.' [145] 'Vài ngày sau đó. , Jenny, con gái của ông, báo cáo với Engels: 'Moor lại một lần nữa trở thành nạn nhân của những kẻ thù cũ [căn

bệnh cũ] của mình, những kẻ ăn cắp vặt, và gần nhất là sự xuất hiện của ông khiến cảm thấy rất khó chịu trong tư thế ngồi.[146] "Marx bắt đầu viết một lần nữa chỉ vào cuối tháng, khi ông nói với Engels rằng 'trong 2-3 tuần' ông sẽ 'hoàn toàn không làm việc gì'; "Sẽ thật kinh khủng", ông nói thêm, "nếu một con quái vật thứ ba phun trào". [147]

Tình trạng sức khỏe của Marx tiếp tục dao động. Vào cuối tháng 3, ông báo cáo với Engels rằng ông nên 'thực sự từ bỏ hoàn toàn công việc và suy nghĩ trong một thời gian'. Nhưng ông nói thêm rằng điều đó sẽ rất 'khó' đối với ông, ngay cả khi ông có 'phương tiện để đi loanh quanh'. [148] Sự gián đoạn mới xảy ra ngay khi ông đang bắt đầu làm việc trên phiên bản thứ hai của Tập II - sau khoảng cách gần ba năm kể từ nửa đầu năm 1865. Ông đã hoàn thành hai chương đầu tiên trong suốt mùa xuân, ngoài một nhóm các bản thảo [149] chuẩn bị - về mối quan hệ giữa giá trị thặng dư và tỷ suất lợi nhuận, quy luật tỷ suất lợi nhuận và các biến thái của tư bản - đã chiếm giữ ông cho đến cuối năm 1868. [150]

Vào cuối tháng 4 năm 1868, Marx đã gửi cho Engels một lược đồ mới cho công việc của mình, đặc biệt đề cập đến "phương pháp mà tỷ lệ lợi nhuận được phát triển". [151] Trong cùng một bức thư, ông nói rõ rằng Tập II sẽ trình bày 'quá trình luân chuyển tư bản trên cơ sở những tiền đề đã phát triển' trong Tập I, xác định 'tư bản cố định, tư bản luân chuyển và vòng quay của tư bản- và do đó nghiên cứu' sự đan xen xã hội của các nguồn tư bản khác nhau, của các bộ phận của tư bản và của doanh thu (= m) '. Tập III sau đó sẽ "chuyển đổi giá trị thặng dư thành các hình thức khác nhau và các bộ phận cấu thành riêng biệt". [152]

Tuy nhiên, vào tháng 5, các vấn đề về sức khỏe đã quay trở lại, và sau một thời gian im lặng, Marx giải thích với Engels rằng "hai khối u trên bìn có lẽ sẽ khiến cả Sulla bị bệnh". [153] Vào tuần thứ hai của tháng 8, ông nói với Kugelmann về hy vọng sẽ hoàn thành toàn công việc vào 'cuối tháng 9' năm 1869. [154] Nhưng mùa thu đã mang đến sự bùng phát của các vết thương, và vào mùa xuân năm 1869, khi Marx vẫn đang làm chương thứ ba của Tập II, [155] thì lá gan của ông cũng trở nên tồi tệ hơn. Những bất hạnh của ông tiếp tục diễn ra trong những năm sau đó, với các rắc rối thường xuyên, và khiến ông không bao giờ hoàn thành được Tập II.

Cũng có lý do lý thuyết cho sự chậm trễ. Từ mùa thu năm 1868 đến mùa xuân năm 1869, quyết tâm đón đầu những phát triển mới nhất của chủ nghĩa tư bản, Marx đã biên soạn những đoạn trích phong phú từ các văn bản về thị trường tài chính và tiền tệ xuất hiện trên Tạp chí Thị trường Tiền tệ, Tạp chí Kinh tế và các ấn phẩm tương tự. [156] Hơn nữa, vào mùa thu năm 1869, khi nhận thức được văn học mới (trên thực tế, không đáng kể) về những thay đổi ở Nga, ông quyết định học tiếng Nga để có thể tự nghiên cứu. Ông theo đuổi mối quan tâm mới này với sự nghiêm khắc thường ngày của mình, và vào đầu năm 1870 Jenny nói với Engels rằng, 'thay vì chăm sóc bản thân, [ông đã bắt đầu] học búa và kẹp của Nga, hiếm khi đi ra ngoài, không thường xuyên ăn uống và khiến cho những người ăn cắp vặt dưới cánh tay của ông đã rất sung và đã cứng lại'. [157] Engels vội viết thư cho người bạn của mình, cố gắng thuyết phục ông rằng "vì lợi ích của Tập II", ông cần "một sự thay đổi

phong cách sống"; nếu không, nếu có 'sự lặp lại liên tục của những lần tạm ngưng như vậy', ông sẽ không bao giờ hoàn thành cuốn sách.[158]

Dự đoán đã đúng. Vào đầu mùa hè, tóm tắt lại những gì đã xảy ra trong những tháng trước đó, Marx nói với Kugelmann rằng công việc của ông đã 'bị bệnh tật suốt mùa đông', và ông 'thấy cần phải học tiếng Nga, bởi vì, trong việc giải quyết vấn đề đất đai, cần phải nghiên cứu các mối quan hệ về địa chủ của Nga từ các nguồn chính thống'.[159]

Sau tất cả những gián đoạn và một thời gian hoạt động chính trị căng thẳng cho Quốc tế sau khi Công xã Paris ra đời, Marx đã chuyển sang làm việc cho một ấn bản mới của Tập I vì không hài lòng với cách trình bày lý thuyết giá trị mà ông đã bỏ ra. Tháng 12 năm 1871 và tháng 1 năm 1872 viết lại phần phụ lục năm 1867, và điều này khiến ông phải viết lại chính chương đầu tiên.[160] Nhân dịp này, ngoài một số bổ sung nhỏ, ông còn sửa đổi toàn bộ cấu trúc của cuốn sách.[161]

Việc sửa chữa và làm lại cũng ảnh hưởng đến bản dịch tiếng Pháp. Từ tháng 3 năm 1872, Marx đã phải làm việc để sửa chữa các bản nháp, sau đó được gửi đến nhà in từng đợt trong khoảng thời gian từ năm 1872 đến năm 1875.[162] Trong quá trình sửa đổi, ông quyết định sửa đổi thêm văn bản cơ bản, chủ yếu là ở phần trên sự tích tụ của tư bản. Trong bản tái bản cho ấn bản tiếng Pháp, ông không ngần ngại đính kèm với nó 'một giá trị khoa học độc lập với bản gốc'.[163]

Mặc dù nhịp điệu ít dữ dội hơn trước - vì tình trạng sức khỏe bấp bênh và vì ông cần mở rộng kiến thức của mình trong một số lĩnh vực - Marx vẫn tiếp tục viết về Tư bản trong những năm cuối đời. Năm 1875, ông viết một bản thảo khác của Tập III có tựa đề 'Mối quan hệ giữa Tỷ lệ giá trị thặng dư và Tỷ suất lợi nhuận được phát triển theo phương pháp toán học'[164], và từ tháng 10 năm 1876 đến đầu năm 1881, ông đã chuẩn bị các bản thảo mới của các phần của Tập II [165]. Một số bức thư của ông chỉ ra rằng, nếu ông có thể cung cấp kết quả nghiên cứu không ngừng của mình, ông cũng sẽ cập nhật Tập I.[166]

Tinh thần phê phán mà Marx sáng tác ra magnum opus cho thấy ông khác xa với các tác giả giáo điều như thế nào mà hầu hết những kẻ thù của ông và nhiều môn đệ tự phong đã trình bày với thế giới. Mặc dù nó vẫn còn dang dở, [167] những người ngày nay muốn sử dụng những khái niệm lý thuyết thiết yếu để phê phán phương thức sản xuất tư bản chủ nghĩa vẫn không thể bỏ qua việc đọc Tư bản của Marx.

Chú thích

[1] These notebooks total 1472 quarto pages. See Friedrich Engels, 'Preface to the First German Edition', in Karl Marx, *Capital*, Volume II, in MECW, vol. 36, p. 6.

[2] Karl Marx, *A Contribution to the Critique of Political Economy*, in MECW, vol. 29, p. 261.

[3] Previously, in the *Grundrisse*, Marx had set forth a similar, though less precise, 'arrangement of the material', Karl Marx, *Grundrisse*, Harmondsworth: Penguin Books,

1993, p. 108, at four separate points: pp. 108, 227-8, 264 and 275. He also anticipated the six-part schema planned for *A Contribution to the Critique of Political Economy* in two letters from the first half of 1858: one to Ferdinand Lassalle on 22 February 1858, in MECW, vol. 40, pp. 268-71, and one to Friedrich Engels on 2 April 1858, in MECW, vol. 40, pp. 296-304. Between February and March 1859, he also drafted a long preparatory index for his work, which in the English edition of Marx, *Grundrisse*, op. cit., became the 'Analytical Contents List', pp. 69-80. On the original plan and its variations, see the by now dated, but still fundamental work by Roman Rosdolsky, *The Making of Marx's Capital*, London: Pluto, 1977, pp. 1-62. More limited, however, is Maximilien Rubel, *Marx Critique du marxisme*, Paris: Payot, pp. 379 and 389, which claims that Marx did not change the original plan he devised in 1857.

[4] These notebooks were ignored for more than a hundred years, before a Russian translation was finally published in 1973, in a supplementary Volume 47 of the Marx-Engels *Sochinenya*. An original German edition appeared only in 1976 in MEGA² vol. II/3.1.

[5] Karl Marx to Friedrich Engels, 30 October 1861, in MECW, vol. 41, p. 323.

[6] Karl Marx to Friedrich Engels, 9 December 1861, in MECW, vol. 41, p. 332.

[7] *Ibid.*, p. 333.

[8] Karl Marx to Friedrich Engels, 27 December 1861, in MECW, vol. 41, pp. 337-8.

[9] Karl Marx to Friedrich Engels, 3 March 1862, in MECW, vol. 41, p. 344.

[10] Karl Marx to Friedrich Engels, 15 March 1862, in MECW, vol. 41, p.352.

[11] Between 1905 and 1910, Kautsky published the manuscripts in question in a form that deviated somewhat from the originals.

[12] It was to have followed: 1) the transformation of money into capital; 2) absolute surplus value; 3) relative surplus value; and 4) a section – one he never actually wrote – on how these three should be considered in combination.

[13] Karl Marx, *Theories of Surplus-Value*, vol. I, in MECW, vol. 30, p. 348 (In the MECW these manuscripts are indicated with the title *Economic Manuscript of 1861-63*).

[14] *Ibid.*, p. 352.

[15] *Ibid.*, p. 354.

[16] *Ibid.*, p. 354.

[17] *Ibid.*, p. 355.

[18] *Ibid.*, p. 355.

[19] *Ibid.*, p. 357.

[20] *Ibid.*, p. 357.

[21] *Ibid.*, p. 391.

[22] *Ibid.*, p. 388.

[23] *Ibid.*, p. 393.

[24] *Ibid.*, p. 389.

[25] *Ibid.*, p. 396.

[26] Karl Marx to Ferdinand Lassalle, 28 April 1862, in MECW, vol. 41, p. 356.

[27] Marx, *Theories of Surplus Value*, vol. I, in MECW, vol. 31, p. 8.

[28] *Ibid.*, p. 12.

- [29] *Ibid.*, p. 197.
- [30] Karl Marx to Friedrich Engels, 18 June 1862, in MECW, vol. 41, p. 381.
- [31] Marx, *Theories of Surplus Value*, vol. I, in MECW, vol. 31, p. 240.
- [32] Karl Marx to Friedrich Engels, 18 June 1862, in MECW, vol. 41, p. 380.
- [33] Karl Marx to Friedrich Engels, 2 August 1862, in MECW, vol. 41, p. 394.
- [34] These notebooks form part of *Theories of Surplus Value*, vol. II, in MECW 31.
- [35] *Ibid.*, p. 359.
- [36] Karl Marx to Friedrich Engels, 2 August 1862, in MECW, vol. 41, p. 396.
- [37] *Ibid.*, p. 398.
- [38] *Ibid.*, p. 394.
- [39] Karl Marx to Friedrich Engels, 7 August 1862, in MECW, vol. 41, p. 399.
- [40] Karl Marx to Friedrich Engels, 10 September 1862, in MECW, vol. 41, p. 417.
- [41] Karl Marx to Ludwig Kugelmann, 28 December 1862, in MECW, vol. 41, p. 436.
- [42] Karl Marx to Ferdinand Lassalle, 7 November 1862, in MECW, vol. 41, p. 426.
- [43] Karl Marx, *Theories of Surplus Value*, vol. III, in MECW, vol. 32, p. 215.
- [44] *Ibid.*, p. 373.
- [45] *Ibid.*, p. 450.
- [46] These are the final notebooks that form part of *Theories of Surplus Value*, vol. III.
- [47] *Ibid.*, p. 453.
- [48] *Ibid.*, p. 458.
- [49] Karl Marx, *Zur Kritik der politischen Ökonomie (Manuskript 1861-1863)*, in MEGA², vol. II/3.5, pp. 1598-675.
- [50] *Ibid.*, pp. 1682-773.
- [51] Karl Marx to Ludwig Kugelmann, 28 December 1862, op. cit., p. 435.
- [52] See the index to the *Grundrisse*, written in June 1858 and contained in Notebook M (the same as that of the '1857 Introduction'), as well as the draft index for the third chapter, written in 1860: Marx, 'Draft Plan of the Chapter on Capital', in MECW, vol. 29, pp. 511-17.
- [53] Karl Marx to Ludwig Kugelmann, 28 December 1862, op. cit., p. 435. This statement seems to indicate that Marx realized how difficult it would be to complete his original project in six books. Michael Heinrich, 'Reconstruction or Deconstruction? Methodological Controversies about Value and Capital, and New Insights from the Critical Edition', in Riccardo Bellofiore and Roberto Fineschi (eds.), *Re-reading Marx: New Perspectives After the Critical Edition*. Basingstoke: Palgrave-Macmillan, 2009, p. 80.
- [54] Karl Marx to Ludwig Kugelmann, 28 December 1862, in MECW, vol. 41, p. 436.
- [55] Marx, *Theories of Surplus Value*, vol. III, in MECW, vol. 32, p. 347.
- [56] Marx, *Theories of Surplus Value*, vol. I, in MECW, vol. 32, pp. XX. The first chapter had already been outlined in Notebook XVI of the economic manuscripts of 1861-63. Marx prepared a schema of the second in Notebook XVIII, see *ibid.*, pp. XX.
- [57] Karl Marx to Friedrich Engels, 8 January 1863, in MECW, vol. 41, p. 442.
- [58] Karl Marx to Friedrich Engels, 13 January 1863, in MECW, vol. 41, p. 445.
- [59] Karl Marx to Friedrich Engels, 13 February 1863, in MECW, vol. 41, p. 453
- [60] Karl Marx to Friedrich Engels, 21 February 1863, in MECW, vol. 41, p. 460.

- [61] Karl Marx to Friedrich Engels, 24 March 1863, in MECW, vol. 41, p. 461.
- [62] See the more than sixty pages contained in IISH, Marx-Engels Papers, B 98. On the basis of this research, Marx began one of his many unfinished projects, see Karl Marx, *Manuskripte über die polnische Frage (1863 - 1864)*. S-Gravenhage: Mouton, 1961.
- [63] Karl Marx to Friedrich Engels, 29 May 1863, in MECW, vol. 41, p. 474.
- [64] IISH, Marx-Engels Papers, B 93, B 100, B 101, B 102, B 103, B 104 contain some 535 pages of notes. To these should be added the three notebooks RGASPI f.1, d. 1397, d. 1691, d. 5583. Marx used some of this material for the compilation of notebooks XXII and XXIII.
- [65] Karl Marx to Friedrich Engels, 29 May 1863, in MECW, vol. 41, p. 474.
- [66] Karl Marx to Friedrich Engels, 12 June 1863, in MECW, vol. 41, p. 479.
- [67] Karl Marx to Friedrich Engels, 6 July 1863, in MECW, vol. 41, p. 485.
- [68] See Michael Heinrich, 'Entstehungs- und Auflösungsgeschichte des Marxschen *Kapital*', pp. 176-9, in Werner Bonefeld and Michael Heinrich (eds.), *Kapital & Kritik. Nach der 'neuen' Marx-Lektüre*. Hamburg: VSA, 2011, pp. 176-9, which argues that the manuscripts from this period should be regarded not as the third version of the work begun with the *Grundrisse*, but as the first draft of *Capital*.
- [69] Karl Marx, *Marx's Economic Manuscript of 1864-1865*, Fred Moseley (ed.). Leiden: Brill, 2015.
- [70] 'No. 1': that is the 1859 *A Contribution to the Critique of Political Economy*. Karl Marx to Friedrich Engels, 15 August 1863, in MECW, vol. 41, p. 488.
- [71] In recent years, dermatologists have reviewed the discussion on the causes of Marx's disease. Sam Shuster suggested that he suffered from hidradenitis suppurativa ('The nature and consequence of Karl Marx's skin disease', in *British Journal of Dermatology*, vol. 158 (2008), no. 1, pp. 1-3, while Rudolf Happle and Arne Koenig claimed even less plausibly, 'A lesson to be learned from Karl Marx: smoking triggers hidradenitis suppurativa', *British Journal of Dermatology*, vol. 159 (2008), no. 1, pp. 255-6, that the culprit was his heavy smoking of cigars. For Shuster's reply to this suggestion, see *ibid.*, p. 256.
- [72] Jenny Marx, in Hans Magnus Enzensberger (ed.), *Gespräche mit Marx und Engels*, Frankfurt/Main: Insel Verlag, 1973, p. 288.
- [73] Karl Marx to Friedrich Engels, 2 December 1863, in MECW, vol. 41, p. 495.
- [74] Karl Marx to Friedrich Engels, 4 December 1863, in MECW, vol. 41, p. 497.
- [75] Karl Marx to Friedrich Engels, 20 January 1864, in MECW, vol. 41, p. 507.
- [76] Karl Marx to Friedrich Engels, 26 May 1864, in MECW, vol. 41, p. 530.
- [77] Karl Marx to Friedrich Engels, 1 July 1864, in MECW, vol. 41, p. 545.
- [78] Karl Marx to Carl Klings, 4 October 1864, in MECW, vol. 42, p. 4.
- [79] Karl Marx to Friedrich Engels, 4 November 1864, in MECW, vol. 42, p. 12.
- [80] Karl Marx to Friedrich Engels, 14 November 1864, in MECW, vol. 42, p. 22.
- [81] Karl Marx to Friedrich Engels, 2 December 1864, in MECW, vol. 42, p. 51.
- [82] Karl Marx to Friedrich Engels, 25 February 1864, in MECW, vol. 42, p. 107.
- [83] Karl Marx to Friedrich Engels, 4 March 1865, in MECW, vol. 42, p. 115.
- [84] Karl Marx to Friedrich Engels, 13 March 1865, in MECW, vol. 42, pp. 129-30.
- [85] Fifty signatures were equivalent to 800 printed pages.

- [86] ‘Agreement between Mr. Karl Marx and Mr. Otto Meissner, Publisher and Bookseller’, in MECW, vol. 20, p. 361.
- [87] Karl Marx to Friedrich Engels, 22 April 1865, in MECW, vol. 42, p. 148.
- [88] Karl Marx to Friedrich Engels, 13 May 1865, in MECW, vol. 42, p. 158.
- [89] Karl Marx to Friedrich Engels, 20 May 1865, in MECW, vol. 42, p. 159.
- [90] This was published in 1898 by Eleanor Marx, as *Value, Price and Profit*. This commonly used title was taken as the basis for the German translation that appeared the same year in *Die Neue Zeit* [The New Times].
- [91] Karl Marx, *Value, Price and Profit*, in MECW, vol. 20, p. 144.
- [92] Karl Marx to Friedrich Engels, 31 July 1865, in MECW, vol. 42, p. 173.
- [93] The equivalent of 960 pages. Later, Meissner signaled his openness to modify his agreement with Marx: see Karl Marx to Friedrich Engels, 13 April 1867, in MECW, vol. 42, p. 357.
- [94] Karl Marx to Friedrich Engels, 5 August 1865, in MECW, vol. 42, p. 175.
- [95] Ibid.
- [96] This division was followed by Engels when he published *Capital*, Volume III in 1894. See Carl-Erich Vollgraf, Jürgen Jungnickel and Stephen Naron, ‘Marx in Marx’s Words? On Engels’ Edition of the Main Manuscript of Volume III of *Capital*, in *International Journal of Political Economy*, vol. 32 (Spring, 2002), no. 1, pp. 35-78. See also the more recent: Carl-Erich Vollgraf, ‘*Das Kapital* – bis zuletzt ein “Werk im Werden”’, in *Marx-Engels Jahrbuch*, vol. 2012/13, pp. 113-33; and Regina Roth, ‘Die Herausgabe von Band 2 und 3 des *Kapital* durch Engels’, in *ibid.*, pp. 168-82. For a critical assessment of Engels’s editing, see Michael Heinrich, ‘Engels’ Edition of the Third Volume of *Capital* and Marx’s Original Manuscript’, in *Science & Society*, vol. 60 (1996-1997), no. 4, pp. 452-66. A different point of view is contained in: Michael R. Krätke, *Kritik der politischen Ökonomie Heute*, Hamburg: VSA, 2017, esp. the final chapter ‘Gibt es ein Marx-Engels-Problem?’
- [97] Karl Marx to Friedrich Engels, 8 November 1865, in MECW, vol. 42, p. pp. 193-4.
- [98] Karl Marx to Wilhelm Liebknecht, 15 January 1866, in MECW, vol. 42, p. 219.
- [99] Karl Marx to Ludwig Kugelmann, 15 January 1866, in MECW, vol. 42, p. 221.
- [100] Jenny Marx to Johann Philipp Becker, 29 January 1866, in MECW, vol. 42, pp. 570-1.
- [101] Karl Marx to Friedrich Engels, 10 February 1866, in MECW, vol. 42, p. 223.
- [102] Ibid., pp. 223-4.
- [103] Karl Marx to Friedrich Engels, 10 February 1866, in MECW, vol. 42, p. 224.
- [104] Friedrich Engels to Karl Marx, 10 February 1866, in MECW, vol. 42, pp. 225-6.
- [105] Ibid., p. 226.
- [106] Karl Marx to Friedrich Engels, 13 February 1866, in MECW, vol. 42, p. 227.
- [107] Marx later inserted the section on ground rent into Part Six of Volume III: ‘Transformation of Surplus Profit into Ground Rent’.
- [108] Karl Marx to Friedrich Engels, 13 February 1866, in MECW, vol. 42, p. 227.
- [109] Ibid., p. 227.
- [110] Ibid.

- [111] Karl Marx to Friedrich Engels, 20 February 1866, in MECW, vol. 42, p. 231.
- [112] Friedrich Engels to Karl Marx, 22 February 1866, in MECW, vol. 42, p. 233.
- [113] *Ibid.*, pp. 233-4.
- [114] A traditional English folk song.
- [115] Karl Marx to Friedrich Engels, 24 March 1866, in MECW, vol. 42, p. 249.
- [116] Karl Marx to Ludwig Kugelmann, 6 April 1866, in MECW, vol. 42, p. 262.
- [117] Karl Marx to Friedrich Engels, 7 June 1866, in MECW, vol. 42, p. 281.
- [118] Karl Marx to Friedrich Engels, 9 June 1866, in MECW, vol. 42, p. 282.
- [119] Karl Marx to Friedrich Engels, 7 August 1866, in MECW, vol. 42, p. 303.
- [120] Karl Marx to Friedrich Engels, 23 August 1866, in MECW, vol. 42, p. 311.
- [121] Karl Marx to Ludwig Kugelmann, 23 August 1866, in MECW, vol. 42, p. 312.
- [122] Karl Marx to Ludwig Kugelmann, 13 October 1866, in MECW, vol. 42, p. 328.
- [123] *Ibid.*, p. 328.
- [124] *Ibid.*, pp. 328-9.
- [125] Karl Marx to Friedrich Engels, 8 November 1866, in MECW, vol. 42, p. 331.
- [126] Karl Marx to Friedrich Engels, 10 November 1866, in MECW, vol. 42, p. 332.
- [127] Karl Marx to Friedrich Engels, 21 February 1867, in MECW, vol. 42, p. 347.
- [128] Karl Marx to Friedrich Engels, 2 April 1867, in MECW, vol. 42, p. 351.
- [129] Karl Marx to Friedrich Engels, 13 April 1867, in MECW, vol. 42, p. 357.
- [130] Karl Marx to Johann Philip Becker, 17 April 1867, in MECW, vol. 42, p. 358.
- [131] Karl Marx to Friedrich Engels, 24 April 1867, in MECW, vol. 42, p. 361.
- [132] Friedrich Engels to Karl Marx, 27 April 1867, in MECW, vol. 42, p. 362.
- [133] Karl Marx to Sigfrid Meyer, 30 April 1867, in MECW, vol. 42, p. 367.
- [134] Friedrich Engels to Karl Marx, 16 June 1867, in MECW, vol. 42, p. 381.
- [135] Karl Marx to Friedrich Engels, 22 June 1867, in MECW, vol. 42, p. 383.
- [136] Friedrich Engels to Karl Marx, 16 June 1867, in MECW, vol. 42, p. 380.
- [137] Karl Marx to Friedrich Engels, 22 June 1867, in MECW, vol. 42, p. 383.
- [138] Karl Marx to Friedrich Engels, 24 August 1867, in MECW, vol. 42, p. 405.
- [139] Karl Marx to Friedrich Engels, 24 August 1867, in MECW, vol. 42, p. 407.
- [140] See Karl Marx, *Das Kapital. Kritik der Politischen Ökonomie. Erster Band, Hamburg 1867*, in MEGA², vol. II/5, p. 674.
- [141] *Ibid.*, pp. 9-10.
- [142] Karl Marx to Friedrich Engels, 19 October 1867, in MECW, vol. 42, p. 453.
- [143] Friedrich Engels to Karl Marx, 22 October 1867, in MECW, vol. 42, p. 457.
- [144] Karl Marx to Friedrich Engels, 27 November 1867, in MECW, vol. 42, p. 477.
- [145] Jenny Marx to Johann Philipp Becker, 'After 10 January 1868, in MECW, vol. 42, p. 580.
- [146] Laura Marx to Friedrich Engels, 13 January 1868, in MECW, vol. 42, p. 583.
- [147] Karl Marx to Friedrich Engels, 25 January 1868, in MECW, vol. 42, p. 528.
- [148] Karl Marx to Friedrich Engels, 25 March 1868, in MECW, vol. 42, p. 557.
- [149] Karl Marx, 'Manuskripte zum zweiten Buch des 'Kapitals' 1868 bis 1881', in MEGA², vol. II/11, pp. 1-339.

[150] These texts have recently been published in Karl Marx, *Ökonomische Manuskripte 1863-1868*, in MEGA², vol. II/4.3, pp. 78-234, and pp. 285-363. The last part constitutes Manuscript IV of Volume II and contains new versions of Part One, 'The Circulation of Capital', and Part Two, 'The Metamorphoses of Capital'.

[151] Karl Marx to Friedrich Engels, 30 April 1868, in MECW, vol. 43, p. 21.

[152] Ibid.

[153] Karl Marx to Friedrich Engels, 16 May 1868, in MECW, vol. 42, p. 35.

[154] Karl Marx to Ludwig Kugelmann, 10 August 1868, in MECW, vol. 43, p. 82.

[155] Marx, 'Manuskripte zum zweiten Buch des 'Kapitals' 1868 bis 1881', in MEGA², vol. II/11, pp. 340-522.

[156] Still unpublished, these notes are included in the IISH notebooks, Marx-Engels Papers, B 108, B 109, B 113 an57B 114.

[157] Jenny Marx to Friedrich Engels, 'About 17 January 1870', in MECW, vol. 43, p. 551.

[158] Friedrich Engels to Karl Marx, 19 January 1870, in MECW, vol. 43, p. 408.

[159] Karl Marx to Ludwig Kugelmann, 27 June 1870, in MECW, vol. 43, p. 528.

[160] Marx, *Das Kapital. Kritik der Politischen Ökonomie. Erster Band, Hamburg 1867*, in MEGA² vol. II/5, pp. 1-55.

[161] In 1867 Marx had divided the book into chapters. In 1872 these became sections, each with much more detailed subdivisions.

[162] Karl Marx, *Le Capital, Paris 1872-1875*, in MEGA², vol. II/7, 1989.

[163] Karl Marx, 'Afterword to the French Edition' to *Capital*, Volume I, in MECW, vol. 35, p. 24.

[164] Karl Marx, 'Manuskripte und redaktionelle Texte zum dritten Buch des "Kapitals". 1871 bis 1895', in MEGA², vol. II/14, pp. pp. 19-150.

[165] Karl Marx, 'Manuskripte zum Zweiten Buch des des "Kapitals". 1876 bis 1881', in MEGA², vol. II/11, pp. 525-828.

[166] Cf. Karl Marx to Nikolai Danielson, 13 December 1881, in MECW, vol. 46, p. 161.

[167] The editorial work that Engels undertook after his friend's death to prepare the unfinished parts of *Capital* for publication was extremely complex. It should be borne in mind that the text in question was prepared on the basis of incomplete and often heterogeneous material that Marx had written in various periods of his life, some of which contained observations different from others to be found elsewhere in *Capital*. Nevertheless, Engels published Volume II in 1885 and Volume III in 1894.